

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

ДИПЛОМНА РОБОТА

ОР – бакалавр

на тему: **«Оцінка ризиків фінансово-господарської діяльності
підприємств»**

Виконав: студент IV курсу, групи ФБС-41

спеціальності:

072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Штогрин Ю.П.

Керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів

Дмитровська В.С.

Рецензент:

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	6
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОЦІНКОЮ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Сутність і класифікація фінансових ризиків підприємства	6
1.2. Основні методи оцінки фінансового ризику.....	13
1.3. Принципи управління фінансовими ризиками	18
РОЗДІЛ 2.....	29
АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЗОВ «КАРПАТТЕХНОЦЕНТР»	29
2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.	29
2.2. Оцінка фінансових ризиків ТзОВ «Карпаттехноцентр».	31
2.3. Оцінка динаміки зміни активів підприємства за ступенем ризику.	43
РОЗДІЛ 3.....	54
ШЛЯХИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	54
3.1. Напрями удосконалення системи управління ризиком.....	54
3.2. Розробка рекомендацій щодо зниження фінансових ризиків ТзОВ «Карпаттехноцентр».	60
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

У сучасних умовах економічної діяльності різних суб'єктів господарювання неминуче пов'язана з ризиками. Успіх у цій сфері значною мірою залежить від ефективного управління ризиками. Це важлива проблема в сучасній економічній науці, яка привертає увагу різних дослідників і потребує глибокого аналізу.

В умовах ринку ризик має значення як об'єкт вивчення, що має теоретичне та практичне значення, виступаючи важливою складовою теорії та практики управління. Наразі вітчизняна економічна думка майже не досліджує концептуальні аспекти оцінки та управління ризиком. Ця прогалина пов'язана з історичними особливостями нашої країни, яка, протягом тривалого часу, акцентувалася переважно на екстенсивному розвитку економіки, ігноруючи проблеми невизначеності та ризику. Однак в умовах триваючої війни питання ризиків набуває особливого значення.

Ризик – це дії, спрямовані на подолання невизначеності у ситуації прийняття рішень, в якій можливість досягнення бажаного результату оцінюється поряд з ризиком невдачі або відхиленням від поставленої мети. У сучасний час ризик став неодмінною частиною економічної діяльності. Існує пряма залежність між розвитком ринкових відносин і невизначеністю, та, відповідно, величиною ризику. Неможливо повністю усунути невизначеність у ринковій економіці, оскільки вона є об'єктивною складовою її дійсності: чим більш розвинені ринкові відносини, тим більше виявляється ризиковий характер діяльності підприємств.

Наявність ризику управління зобов'язує до аналізу всіх можливих альтернатив розвитку ситуації. Залежно від характеру діяльності та конкретної ризикової ситуації, вибір оптимального варіанта рішення може бути різним за складністю. Тому для вирішення складних економічних завдань і прийняття раціональних рішень часто використовуються спеціальні методи аналізу.

Одним із ключових аспектів стратегічного фінансового аналізу підприємства перед розробкою фінансової стратегії є аналіз фінансового стану з точки зору ризику. Інформація, отримана в результаті цього аналізу, допомагає визначити обмеження для вибору фінансової стратегії, що дозволяє звужити діапазон рішень та обрати найбільш прийнятний шлях розвитку, відповідний зовнішнім та внутрішнім умовам середовища впливу.

Необхідність управління ризиками стає актуальною для будь-якого підприємства. Деякі розглядають ризики лише після зіткнення з серйозними втратами, тоді як інші систематично й планомірно займаються цим питанням. Проте ігнорувати ризики не можна, якщо підприємство прагне залишитися на ринку і досягти успіху. Використовуючи досвід великих корпорацій, які мають повноцінну систему управління ризиками, а також теоретичні основи, розроблені вченими, практично будь-яке підприємство може впровадити окремі елементи такої системи, зокрема ідентифікувати фінансові ризики та приймати заходи для їх зниження.

Мета бакалаврської роботи полягала у виявленні фінансових ризиків в діяльності підприємства, їх аналізі та розробці пропозицій щодо зниження. Згідно з цією метою, було сформульовано наступні завдання:

- розглянути сутність і класифікацію фінансових ризиків підприємства;
- визначити основні методи оцінки фінансового ризику;
- вивчити принципи управління фінансовими ризиками;
- провести загальну організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести оцінку фінансових ризиків ТзОВ «Карпаттехноцентр»;
- провести оцінку динаміки зміни активів підприємства за ступенем ризику;
- визначити напрями удосконалення системи управління ризиком;
- розробити рекомендації щодо зниження фінансових ризиків ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Об'єктом дослідження була обрана фінансова діяльність ТзОВ

«Карпаттехноцентр», а предметом – фінансові ризики в цій діяльності.

Теоретичною базою дослідження послужили праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених з питань ризик-менеджменту, а також матеріали періодичних видань. Серед авторів, які розглядали дану проблему, варто зазначити Ковальову А.М., Крейніну М.Н., Проданова Н.А., Черкасова В.В., Шапкіна А.С. та Яковлєву І.М.

Інформаційною основою дослідження були форми фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр» за період з 2021 по 2023 рік, зокрема, "Баланс", "Звіт про фінансові результати", наукові періодичні видання, офіційні матеріали державної служби статистики.

У процесі дослідження застосовувалися загальнонаукові методи пізнання соціально-економічних явищ і процесів, такі як порівняння, конкретизація, класифікація, логічний аналіз і моделювання. Методика дослідження передбачала групування, аналіз та систематизацію отриманих даних, а також встановлення та практичну реалізацію отриманих результатів.

Розроблені рекомендації і критичні зауваження можуть бути корисні підприємствам для зниження впливу негативних факторів і вирішення проблем, що виникають в процесі їх функціонування, що є важливим в умовах воєнного стану.

Структура бакалаврської роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОЦІНКОЮ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність і класифікація фінансових ризиків підприємства

Ризик представляє собою ймовірність зазнання збитків або неотримання доходів у порівнянні з прогнозованим варіантом. Він є категорією імовірнісною і вимірюється як ймовірність певного рівня втрат. Ризик відображає рівень невизначеності стосовно настання будь-якого фінансового випадку.

На сьогодні відсутнє однозначне розуміння сутності ризику, оскільки це складне явище, що включає безліч незбіжних, а іноді і протилежних аспектів. Тому існує кілька визначень ризику з різних точок зору.

Деякі з визначень ризику, наведених як вітчизняними, так і закордонними авторами, включають:

- потенційна, чисельно вимірна можливість втрати, пов'язана з невизначеністю, що стосується можливості виникнення негативних ситуацій та їх наслідків під час реалізації проекту.
- ймовірність виникнення втрат, збитків або недоотримання планованих доходів і прибутку.
- невизначеність фінансових результатів у майбутньому.
- вартісне вираження ймовірної події, що може призвести до втрат.
- шанс отримання негативного результату, небезпека або загроза втрат та ушкоджень.
- імовірність втрати цінностей у результаті зміни обстановки або умов проведення діяльності.

Ці визначення підтверджують тісний зв'язок між ризиком, ймовірністю та невизначеністю. Тому для наочного розуміння категорії "ризик" важливо

врахувати такі поняття, як "ймовірність" і "невизначеність", оскільки саме вони є основою ризиків.

"Ризик" визначається як ймовірність втрати частини ресурсів, неотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті виробничої і фінансової діяльності підприємства. Фінансові ризики, у свою чергу, вважаються комерційними та можуть бути чистими або спекулятивними. Чисті ризики передбачають можливість збитку або відсутності результату, тоді як спекулятивні ризики можуть призвести до як позитивного, так і негативного результату [23, с. 677].

Незалежно від походження та характеру ризикованого середовища, фінансові ризики є безпосереднім наслідком фінансових відносин і операцій. Отже, аналізуючи фінансові ризики, важливо враховувати сутність фінансів і характер фінансових взаємовідносин. Це означає, що різні види підприємницької діяльності можуть генерувати свої власні типи ризиків, відповідні їх особливостям. Наприклад, виробниче підприємництво може стикатися з виробничим ризиком, тоді як комерційне підприємництво – з комерційним, а фінансове – з фінансовим ризиком.

Згідно з поглядами професорів Шокуна В. і Пилипенко Л. [12], фінансові ризики можна визначити як ймовірність виникнення непередбачуваних фінансових збитків в умовах невизначеності фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Вони вказують на різноманітні ситуації, в яких може відбутися погіршення фінансового стану господарського суб'єкта (рис. 1.1):

- Ризик зниження фінансової стабільності підприємства виникає внаслідок недосконалої структури капіталу, яка передбачає велику частку позичених коштів, що може призвести до незбалансування вхідних і вихідних грошових потоків.

- Ризик неплатоспроможності підприємства походить від зниження рівня ліквідності оборотних активів, що може спричинити розбалансування вхідних і вихідних грошових потоків у часі.

– Інвестиційний ризик включає можливість зазнання фінансових збитків підприємством у процесі здійснення інвестиційної діяльності. Він поділяється на ризик реального інвестування і ризик фінансового інвестування.

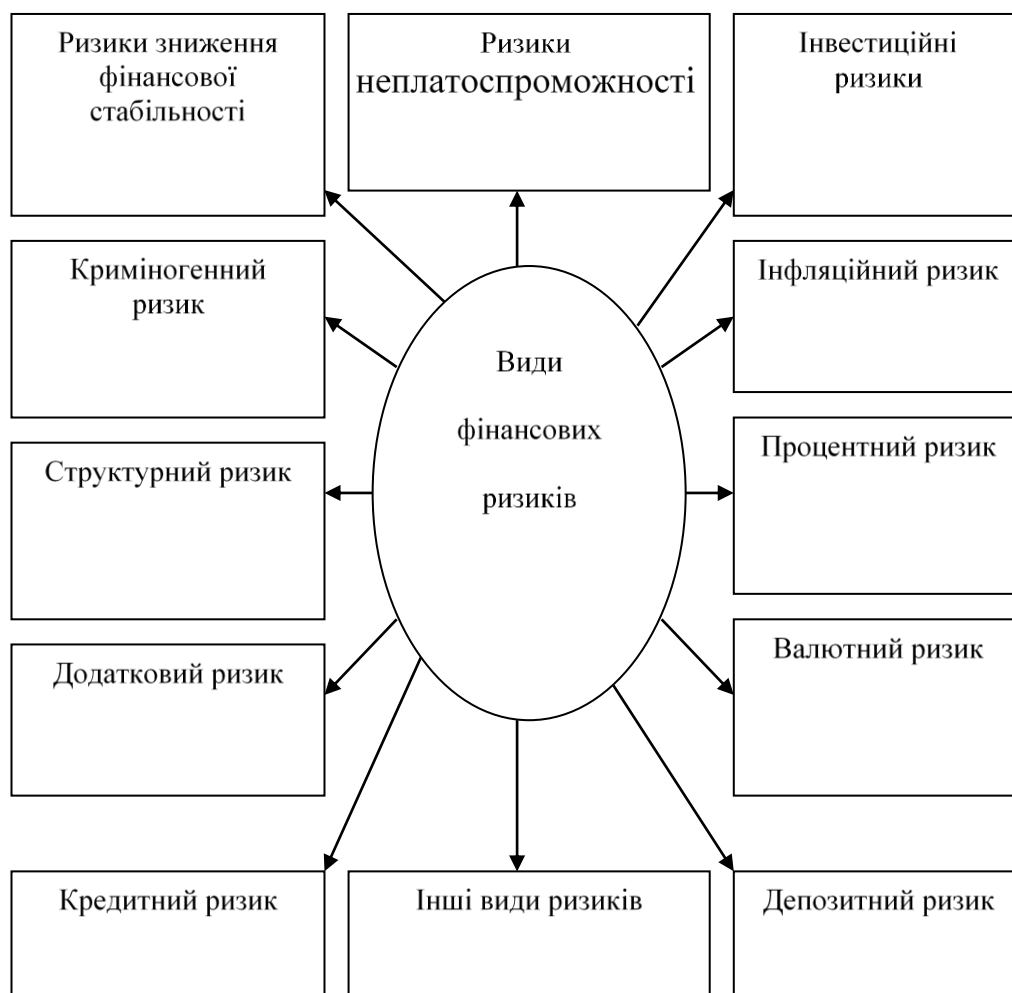

Рис. 1.1. Основні види фінансових ризиків [45].

– Інфляційний ризик полягає у знеціненні реальної вартості капіталу і очікуваних доходів від фінансових операцій через інфляцію.

– Процентний ризик виникає внаслідок непередбачуваної зміни процентної ставки на фінансовому ринку.

– Валютний ризик пов'язаний з впливом зміни обмінного курсу іноземної валюти на фінансові потоки підприємства.

– Депозитний ризик відображає можливість неповернення депозитних вкладів підприємства.

– Кредитний ризик виникає при наданні підприємством товарних чи споживчих кредитів, і його формою є ризик неплатежу чи несвоєчасного розрахунку.

– Податковий ризик включає ймовірність введення нових податків або зборів, збільшення рівня ставок існуючих податків, зміну строків і умов оплати податкових платежів, а також можливість скасування пільг у сфері оподаткування.

– Структурний ризик виникає внаслідок неефективного фінансування поточних витрат підприємства, що призводить до високої частки постійних витрат у відношенні до загальних витрат.

– Криміногенний ризик виявляється у формі фіктивного банкрутства, підробки документів для незаконного привласнення грошей або інших активів, викрадення активів підприємства особовим складом та інших злочинних діянь.

– Інші види ризиків включають стихійні лиха, ризик несвоєчасного здійснення розрахунково-касових операцій, ризик емісійний та інші непередбачені обставини, які можуть призвести до втрати активів або до несприятливих фінансових наслідків.

У практиці управління ризиками важливо розрізняти їх за ступенем впливу на фінансові показники підприємства. Розподілення ризиків на три категорії за їхніми наслідками допомагає керівництву підприємства ефективно визначати пріоритети у вирішенні ризикованих ситуацій.

1. Припустимий ризик відображає ту ситуацію, коли можливі втрати вже впливають на прибуток підприємства, але ще не загрожують його загальній стабільності.

2. Критичний ризик передбачає такі наслідки, що можуть призвести до збитків у виручці, що впливає на загальні фінансові показники.

3. Катастрофічний ризик вже є надзвичайно серйозною загрозою, оскільки може викликати неплатоспроможність підприємства.

Поняття фінансових ризиків в широкому розумінні включає ризики, що

можуть виникати з будь-якої сфери діяльності підприємства і мати вплив на його фінансовий стан. Це означає, що вони можуть включати як фінансові, так і комерційні, майнові, виробничі, торгові ризики.

Фінансові ризики у вузькому розумінні стосуються головним чином сфери фінансів і включають такі аспекти, як ризик інфляції, валютний ризик, ризик ліквідності та інші. Крім того, вони пов'язані з ризиками, пов'язаними з вкладенням капіталу, які можуть включати ризик упущеної вигоди, ризик зниження прибутковості та інші.

Отже, розрізнення ризиків за їхніми наслідками та типами дозволяє керівництву підприємства краще розуміти, які ризики є найбільш критичними і потребують негайного управління.

Таблиця 1.1

Класифікація фінансових ризиків [24]

За ознаками	Види фінансових ризиків
1. За об'єктом виникнення	ризик окремої фінансової операції; ризик різних видів фінансової діяльності; ризик фінансової діяльності підприємства в цілому
2. За сукупністю досліджуваних інструментів	індивідуальний; портфельний
3. За комплексністю дослідження	простий; складний
4. За джерелом виникнення	зовнішній, систематичний або ринковий; внутрішній, не систематичний або специфічний
5. За фінансовими наслідками	ризик, що спричиняє лише економічні втрати; ризик втраченої вигоди; ризик, що спричиняє як економічні втрати, так і додаткові доходи
6. За характером прояву у часі	постійний; тимчасовий
7. За рівнем фінансових втрат	допустимий; критичний; катастрофічний
8. За можливістю передбачення	прогнозований; непрогнозований
9. За можливістю страхування	підлягає страхуванню; не підлягає страхуванню

Визначаючи фінансові ризики, важливо враховувати їхнє джерело, об'єкт виникнення, комплексність та вплив на діяльність підприємства. Ось деякі основні аспекти розділення фінансових ризиків [15, с. 71]:

1. Об'єкт виникнення ризиків: Ризик окремої фінансової операції, ризик різних видів фінансової діяльності, ризик фінансової діяльності підприємства в цілому.

2. Сукупність досліджуваних інструментів: Індивідуальний фінансовий ризик, Портфельний фінансовий ризик.

3. Комплексність дослідження: Простий фінансовий ризик, Складний фінансовий ризик.

4. Джерело виникнення ризиків: Зовнішній, систематичний або

ринковий ризик, Внутрішній, несистематичний або специфічний ризик.

5. За характером фінансових наслідків: Ризик, що спричиняє лише економічні втрати, ризик втраченої вигоди, ризик, що спричиняє як економічні втрати, так і додаткові доходи.

6. За характером прояву в часі: Постійний фінансовий ризик, тимчасовий фінансовий ризик.

7. За рівнем фінансових втрат: Допустимий фінансовий ризик, критичний фінансовий ризик, катастрофічний фінансовий ризик.

8. За можливістю передбачення: Прогнозований фінансовий ризик, непрогнозований фінансовий ризик.

9. За можливістю страхування: Фінансові ризики, які можна застрахувати, фінансові ризики, які не страхуються.

Ці категорії допомагають керівництву підприємства зрозуміти різні аспекти ризиків, що можуть вплинути на його фінансову стійкість та ефективність управління. Врахування цих аспектів дозволяє розробляти ефективні стратегії управління ризиками, щоб забезпечити стабільність та успішність діяльності підприємства.

Джерела фінансових ризиків можуть виникати як всередині самого підприємства (наприклад, конфлікти, нелояльність або нечесні дії окремих працівників), так і зовні від об'єкта фінансового ризику (наприклад, дії партнерів або конкурентів). Це призводить до виокремлення систем управління як внутрішнім, так і зовнішнім фінансовим ризиком. Для керування як внутрішнім, так і зовнішнім фінансовим ризиком застосовують спеціальну систему, що є частиною загальної системи фінансового управління.

Фінансова діяльність підприємства пов'язана з різними ризиками, вплив яких на його результати значно зростає в умовах переходу до ринкової економіки. Ці ризики, що супроводжують діяльність підприємства, виділяються в окрему групу фінансових ризиків, які відіграють ключову роль у загальному "портфелі ризиків" підприємства. Зростання впливу фінансових

ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язане зі швидкою зміною економічної ситуації в країні та на фінансовому ринку, розширенням сфери фінансових відносин та впровадженням нових фінансових технологій і інструментів.

Фінансовий ризик – це складна категорія, яка виникає при здійсненні господарської діяльності та має наступні основні характеристики:

1. Економічна природа. Він виникає в сфері економічної діяльності підприємства, породжуючи можливі економічні збитки під час фінансових операцій.

2. Об'єктивність прояву. Фінансовий ризик є об'єктивним явищем, яке супроводжує практично всі види фінансових операцій підприємства.

3. Ймовірність реалізації. Ризик може реалізуватися або залишитися лише можливістю в процесі фінансової діяльності.

4. Невизначеність наслідків. Він може призвести як до суттєвих фінансових втрат, так і до формування додаткових доходів для підприємства.

5. Очікувані несприятливі наслідки. Фінансовий ризик може призвести до втрати як доходу, так і капіталу, що загрожує його банкрутством.

6. Суб'єктивність оцінки. Рівень ризику є суб'єктивним і залежить від інформаційної бази, кваліфікації фінансових менеджерів та інших факторів.

7. Варіабельність рівня. Фінансовий ризик змінюється з часом і залежить від тривалості фінансової операції.

Отже, фінансовий ризик підприємства – це ймовірність виникнення негативних фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу в умовах невизначеності умов здійснення фінансової діяльності.

1.2. Основні методи оцінки фінансового ризику

Фінансовий ризик завжди супроводжується невизначеністю, що ускладнює його оцінку. Жоден метод оцінки ризику не є ідеальним і не може гарантувати абсолютну точність. Однак багато вчених спробували розробити методику оцінки ризику, яка б найбільше наближалася до реальних результатів. Один з перших підходів до вимірювання ризику запропонував Мільтон Фрідмен. Він розглядав це питання з погляду теорії корисності. Фрідмен вважав, що у випадку наявності ризику та спадної корисності стандартні принципи максимізації не можуть бути застосовані, оскільки потрібна певна компенсація за ризик. Він класифікував рішення, пов'язані з ризиком, на такі: а) невеликий ризик, коли результат відомий заздалегідь; б) помірний ризик, де доходи і витрати не є великими; в) великий ризик, коли можливі як великі доходи, так і великі збитки [6].

Фрідмен вважав, що економічна одиниця має свої уподобання, які можна виразити числовими значеннями через функцію корисності. Експертна оцінка ризику була першим історичним методом, який мав значну перевагу, оскільки може використовуватися навіть при дефіциті або відсутності інформації. Однак важливо, щоб експерти не впливали один на одного (так звана дельфійська процедура). Недостатність інформації та простота експертної оцінки призвели до появи великої кількості фахівців і видань, які надають свої прогнози. Однак не завжди ці оцінки є професійними, і вони можуть впливати на поведінку населення через масові медіа. Поведінка експертів при обмеженій інформації слідує певним закономірностям. Оцінка економічних явищ мало залежить від якості прогнозів і добре корелює з реальними доходами, доступними на ринку в даний момент. Такі експертні оцінки можуть бути формалізовані за допомогою відповідної методики.

Оцінка вважається правильною, якщо вона містить конкретне прогнозування щодо подальшої поведінки, яке пізніше підтвердилося. Також враховуються оцінки, які містять певну невизначеність у формулюванні, які можна вважати умовно правильними. Такі оцінки отримують коефіцієнт 0,5.

Коефіцієнт правильності прогнозів обчислюється за формулою:

$$K = (K_c + 0,5K_{ум}) - K_n, \quad (1.1)$$

де K_c – кількість (число) правильних прогнозів;

$K_{ум}$ – кількість (число) умовно правильних прогнозів;

K_n – кількість(число) неправильних прогнозів.

Результати аналізу свідчать, що точність експертних оцінок значно нижча за 50%. У таких умовах, де інформація нечітка або недостатня, психологічні механізми стають ключовими при прийнятті ризикованих рішень. Це призводить до того, що ринок відхиляється у власну "віртуальну реальність", яка може відрізнятись від фактичних ринкових тенденцій. Неправильне відображення реального світу ринком ускладнює оцінку ризиків за допомогою експертного методу на основі економічних показників [6].

Один з найпоширеніших методів експертної оцінки ризику ґрунтується на обговоренні проблеми декількома особами, які вважаються експертами у даному питанні. Проте це може призводити до зниження ймовірності правильної оцінки, оскільки рішення ухвалюється колективно. Парадокс цього полягає у тому, що у більшості випадків погляди експертів-аналітиків відрізняються від поглядів практиків, що призводить до розбіжності у їх оцінках. Цю розбіжність можна формалізувати через коефіцієнт розбіжності.

Спостереження за процесом експертної оцінки економічних явищ дозволяє зробити наступні висновки:

1. Експертна оцінка та прогнозування є особливими сферами людської діяльності, які вимагають спеціальних методів.
2. Експертний метод оцінки економічних явищ пов'язаний із усередненням думок фахівців.
3. Експертна оцінка економічних явищ спрацьовує лише на певних етапах розвитку системи.

4. Однією з основних причин неточності експертних оцінок є системний характер явищ, що відбуваються у світі, включаючи динаміку фінансових ринків. Експерти, які спеціалізуються у вузькій галузі, мають тенденцію висловлюватися з точки зору ймовірного підходу, тоді як системний підхід враховує взаємозв'язки елементів системи.

Статистичний метод оцінки ризику ґрунтується на аналізі коливань показника протягом певного часу з припущенням, що ці закономірності залишаться справжніми й у майбутньому. Це може бути вірним для тривалих періодів, але для короткотермінових прогнозів цей підхід часто дає значні помилки. Просте застосування цього методу не дозволяє надійно оцінити ризик.

Метод оцінки ризику, запропонований Шарпом [49], враховує очікуваний прибуток на основі статистичних даних про його рівень протягом певного періоду. Він ґрунтується на середньогалузевій нормі доходності та тенденціях розвитку ринку загалом. Одержати такі дані в країні з розвиненою економікою досить легко. Однак у період війни, як у сучасній Україні, визначення очікуваного прибутку стає викликом через значні ускладнення.

Деякі вчені пропонують спосіб подолання нестачі інформації про тенденції розвитку ринку. Вони виходять з припущення про розмір очікуваного прибутку на основі ймовірності настання певної фази економічного розвитку та відповідного рівня доходу.

Очікувана норма доходу розраховується за наступною формулою:

$$X = P_p * X_p, \quad (1.2)$$

де X – бажана норма доходу;

P_p – ймовірність початку певної фази циклу;

X_p – рівень прибутку, який характерний для конкретної фази циклу.

Таким чином, аналіз великих динамічних рядів виявляється непотрібним. Достатньо знати лише звичну для певної стадії економічного

циклу норму доходності. Проте варто мати на увазі, що об'єктивні або частотні ймовірності настання подальших подій можуть використовуватися лише у дуже обмеженій галузі економічних рішень, пов'язаних з конкретними подіями або процесами.

Дуже зручним на практиці виявляється нормативний метод оцінки ризику. Він відрізняється легкістю розрахунків і дозволяє визначити ступінь ризику з точністю, розподіляючи його за шкалою "низький ризик", "нормальний ризик", "високий ризик". Проте цей метод не дає можливості врахування всіх нюансів конкретної ситуації.

Рейтинговий метод оцінки ризику більше спрямований на врахування індивідуальності конкретної ситуації. Він дозволяє добирати коефіцієнти залежно від мети аналізу і враховує такі аспекти, як система оціночних коефіцієнтів, шкали ваги цих коефіцієнтів, шкали оцінки значень показників та формули розрахунку остаточного рейтингу. Цей метод є найпристосованішим для оцінки ризику в умовах ринкових відносин, оскільки не потребує аналізу великих масивів даних і вимагає від користувача лише базових математичних знань [47].

Проблема вибору еталона для порівняння є однією з ключових у рейтинговій оцінці ризику. Порівняння з умовним еталонним підприємством можливе, але вимагає уточнення для кожного виду ризику. Необов'язково обирати серед великої кількості підприємств найкраще, оскільки реально жоден суб'єкт господарювання не може претендувати на найкращі показники у всьому. Зручніше просто вибрати серед показників якогось переліку підприємств найкращі і сформулювати з них той самий еталон для порівняння.

Наявність у рейтинговій оцінці певних еталонних значень передбачає, що рейтинг обчислюється методом відстаней або різниць між реальним та еталонним значеннями. При визначенні остаточного рейтингу ранжуються не значення, а відстані. Це означає, що для ранжування використовується відмінність між реальними та еталонними показниками, а не самі значення цих показників.

1.3. Принципи управління фінансовими ризиками

Управління фінансовими ризиками підприємства являє собою процес прогнозування та нейтралізації їх негативних фінансових наслідків, що включає ідентифікацію, оцінку, профілактику та страхування ризиків.

Цей процес базується на ряді основних принципів [41, с. 600]:

1. Усвідомлення прийняття ризиків. Фінансовий менеджер повинен свідомо йти на ризик, якщо очікує отримати відповідний дохід від здійснення фінансової операції. За певними операціями, після оцінки рівня ризику, можна застосувати стратегію "уникнення ризику", але повністю виключити ризик з фінансової діяльності неможливо, оскільки фінансовий ризик є об'єктивним явищем, притаманним більшості господарських операцій.

2. Управління прийнятими ризиками. До складу портфеля фінансових ризиків повинні включатися переважно ті ризики, що можуть бути нейтралізовані в процесі управління незалежно від їх суб'єктивної чи об'єктивної природи. Ризики, що не підлягають управлінню, наприклад, форс-мажорні ризики, можуть бути лише передані страховику.

3. Незалежність управління окремими ризиками. Ризики є незалежними один від одного, і фінансові втрати за одним ризиком не обов'язково підвищують ймовірність настання ризикового випадку за іншими. Тому фінансові втрати за різними видами ризиків є незалежними, і в процесі управління ними вони повинні нейтралізуватися індивідуально.

4. Співставлення рівня ризиків з рівнем доходності фінансових операцій. Підприємство повинно приймати лише ті види фінансових ризиків, рівень яких не перевищує відповідного рівня доходності за шкалою "доходність-ризик". Ризики, рівень яких вище очікуваної доходності (включаючи премію за ризик), повинні бути відхилені або переглянуті щодо розміру премії за ризик.

5. Співставлення рівня ризиків з фінансовими можливостями підприємства. Очікуваний розмір фінансових втрат повинен відповідати тій частці капіталу, яка забезпечує внутрішнє страхування ризиків. В іншому випадку, настання ризикового випадку призведе до втрати частини активів, що забезпечують інвестиційну або операційну діяльність підприємства, знижуючи його потенціал формування прибутку та темпи майбутнього розвитку.

6. Економічність управління ризиками. Витрати на нейтралізацію фінансового ризику не повинні перевищувати суму можливих фінансових збитків, навіть за найвищого ступеня ймовірності настання ризикового випадку.

7. Врахування фактору часу в управлінні ризиками. Чим довший період здійснення фінансових операцій, тим ширший діапазон супутніх ризиків і менша можливість нейтралізації їх негативних фінансових наслідків за критерієм економічності. У разі необхідності здійснення таких операцій підприємство повинно забезпечити додатковий рівень доходності не лише за рахунок премій за ризик, але й премій за ліквідність.

8. Врахування фінансової стратегії підприємства в процесі управління ризиками. Система управління фінансовими ризиками повинна базуватися на загальних критеріях обраної фінансової стратегії та фінансової політики по окремих напрямках фінансової діяльності. Управління ризиками окремих операцій має виходити з відповідних параметрів ризику, визначених у планових документах.

9. Врахування можливості передачі ризиків. Прийняття ряду фінансових ризиків може бути невідповідним фінансовим можливостям підприємства щодо нейтралізації їх негативних наслідків. Включення таких ризиків до портфеля сукупних фінансових ризиків можливо лише у випадку їх часткової або повної передачі партнерам по фінансовій операції чи страховику.

З урахуванням розглянутих принципів на підприємстві формується

спеціальна політика управління фінансовими ризиками.

Політика управління фінансовими ризиками є складовою частиною загальної фінансової стратегії підприємства і передбачає розробку системи заходів з нейтралізації можливих фінансових наслідків ризиків, пов'язаних із здійсненням різноманітних аспектів фінансової діяльності.

Формування і реалізація політики управління фінансовими ризиками передбачає здійснення наступних основних заходів [41, с. 605]:

1. Ідентифікація окремих видів ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства. Процес ідентифікації фінансових ризиків здійснюється в три етапи. На першому етапі для кожного напрямку фінансової діяльності (окремих видів фінансових операцій) визначають властиві їм зовнішні чи систематичні види фінансових ризиків. На другому етапі визначається перелік внутрішніх або несистематичних фінансових ризиків, характерних для окремих видів фінансової діяльності або намічених фінансових операцій підприємства. На третьому етапі формується загальний портфель фінансових ризиків, пов'язаних з майбутньою фінансовою діяльністю підприємства, включаючи можливі систематичні і несистематичні ризики.

2. Оцінка широти і достовірності інформації, необхідної для визначення рівня фінансових ризиків. Вибір методів оцінки рівня фінансових ризиків та надійності її результатів значною мірою залежить від використовуваної інформаційної бази. У процесі оцінки якості цієї інформаційної бази перевіряється її повнота для характеристики окремих видів ризиків та можливість побудови необхідних рядів динаміки для оцінки рівня ризику, що проявляється у динаміці інфляційного, валютного та процентного ризиків.

Таким чином, політика управління фінансовими ризиками спрямована на систематичне виявлення, оцінку та нейтралізацію фінансових ризиків, забезпечуючи стійкість і ефективність фінансової діяльності підприємства.

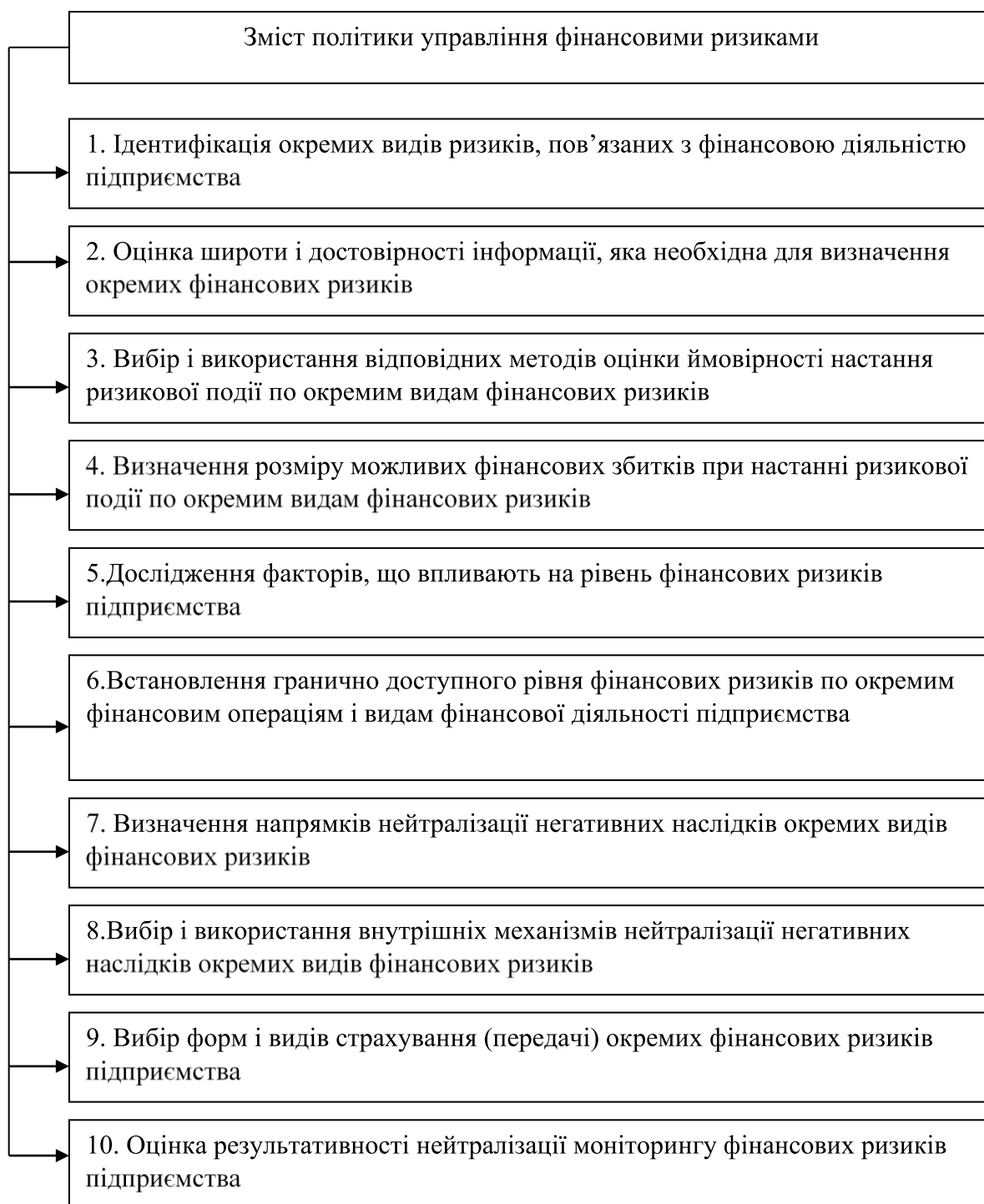

Рис.1.2. Основні складові політики управління фінансовими ризиками підприємства [41].

Недостовірною або неякісною інформаційною базою, яка використовується для оцінки рівня фінансових ризиків, підвищує суб'єктивність такої оцінки, що знижує ефективність всього процесу управління ризиками.

3. Вибір і використання відповідних методів оцінки ймовірності настання ризикової події для окремих видів фінансових ризиків. Вибір

конкретних методів оцінки визначається наступними факторами:

- видом фінансового ризику;
- повнотою і достовірністю інформаційної бази, сформованої для оцінки рівня ймовірності різних фінансових ризиків;
- рівнем кваліфікації фінансових менеджерів, що здійснюють оцінку;
- технічною і програмною оснащеністю фінансових менеджерів, зокрема можливістю використання сучасних комп'ютерних технологій для проведення оцінки;
- можливістю залучення до оцінки складних фінансових ризиків кваліфікованих експертів.

4. Визначення розміру можливих фінансових збитків при настанні ризикової події для окремих видів фінансових ризиків. Розмір можливих фінансових збитків визначається характером здійснення фінансових операцій, обсягом задіяних активів (капіталу) і максимальним рівнем амплітуди коливання доходів при відповідних видах фінансових ризиків. На основі цього визначення здійснюється групування здійснюваних (або планованих) фінансових операцій за розміром можливих фінансових збитків (табл. 1.2).

Безризикова зона. Операції, що належать до цієї зони, мають безризиковий характер, тому можливі фінансові збитки по них не прогножуються. До таких операцій можна віднести хеджування та інвестування коштів у державні короткострокові облігації (при низьких темпах інфляції в країні).

Таблиця 1.2

Характеристика різних зон фінансових ризиків [5]

Гарантований фінансовий результат	В розмірі розрахункової суми прибутку		
В розмірі розрахункової суми прибутку	Можливі фінансові збитки	В розмірі розрахункової суми прибутку	В розмірі суми власного капіталу
Безризикова зона	Зона допустимого ризику	Зона критичного ризику	Зона катастрофічного ризику

Зона допустимого ризику. Критерієм допустимого рівня фінансових ризиків є можливість втрати по фінансовій операції в розмірі розрахункової суми прибутку.

Зона критичного ризику. Критерієм критичного рівня фінансових ризиків є можливість втрати по фінансовій операції в розмірі розрахункової суми доходу. В цьому випадку збитки підприємства визначатимуться сумою понесених затрат.

Зона катастрофічного ризику. Критерієм катастрофічного рівня фінансових ризиків є можливість втрати по фінансовій операції всього розміру власного капіталу чи значної його частки. Такі фінансові операції зазвичай призводять підприємство до банкрутства.

Результати проведеного групування дозволяють оцінити рівень концентрації фінансових операцій у різних зонах ризику за розміром можливих фінансових збитків. Для цього визначають частку окремих фінансових операцій у кожній із відповідних зон ризику. Виявлення операцій з високим рівнем концентрації в найбільш небезпечних зонах ризику (зонах катастрофічного чи критичного ризику) дозволяє розглядати їх як об'єкт підвищеної уваги на подальших етапах управління фінансовими ризиками.

Для узагальнюючої характеристики рівня ризику фінансової діяльності підприємства в цілому використовують показник "коефіцієнт концентрації капіталу в зоні відповідного фінансового ризику". Він розраховується за наступною формулою:

$$\text{KKЗР} = \text{KKЗ} / \text{K}; \quad (1.3)$$

де KKЗР – значення коефіцієнту концентрації капіталу компанії в зоні відповідного фінансового ризику;

KKЗ – об'єм капіталу компанії, що пов'язаний з операціями у відповідній зоні ризику;

K – загальна сума капіталу компанії.

5. Дослідження факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства. У процесі дослідження фактори, що впливають на рівень фінансових ризиків, поділяють на об'єктивні (фактори зовнішнього характеру) та суб'єктивні (фактори внутрішнього характеру). До об'єктивних факторів належать рівень економічного розвитку країни, характер державного регулювання фінансової діяльності підприємства, темпи інфляції в країні, кон'юнктура попиту і пропозиції на фінансовому ринку, рівень конкуренції в окремих сегментах фінансового ринку, рівень криміногенної ситуації в країні (регіоні) та фактори форс-мажорної групи. До суб'єктивних факторів належать основні параметри фінансової стратегії підприємства, фінансовий менталітет власників і менеджерів у політиці допустимих ризиків, розмір власного капіталу підприємства, структура використовуваного капіталу, склад використовуваних активів, характер використовуваних фінансових інструментів при здійсненні окремих фінансових операцій, достатність використовуваної інформаційної бази фінансового менеджменту та характеристика партнерів по фінансових операціях [3].

У процесі дослідження окремі фактори розглядаються по кожному виду фінансових операцій підприємства. Крім того, визначається чутливість рівня фінансового ризику до змін окремих факторів.

6. Встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків по окремих фінансових операціях і видах фінансової діяльності. Цей рівень

визначається з урахуванням відповідного менталітету керівників і фінансових менеджерів підприємства (їх прихильності до використання консервативної, помірної чи агресивної фінансової політики по окремих видах фінансової діяльності). При здійсненні помірної фінансової політики граничними значеннями рівня ризиків окремих фінансових операцій за оцінками спеціалістів є:

- по фінансових операціях з допустимим розміром втрат – 0,1;
- по фінансових операціях з критичним розміром втрат – 0,01;
- по фінансових операціях з катастрофічним розміром втрат – 0,001. Це означає, що фінансова операція з незастрахованими ризиками повинна бути відхилена, якщо в одному випадку з 10 по ній може бути втрачена вся розрахована сума прибутку; в одному випадку з 100 – втрачена сума розрахованого валового доходу; в одному випадку з 1000 – втрачений весь власний капітал в результаті банкрутства.

7. Вибір і використання внутрішніх механізмів для нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків. Система таких внутрішніх механізмів включає різні методи їх профілактики та заходи самострахування окремих видів фінансових ризиків.

8. Вибір форм і методів страхування ("передачі") окремих фінансових ризиків підприємства. У процесі страхування, що здійснюється спеціалізованими страховими компаніями, ризики з значними можливими фінансовими втратами передаються частково або повністю іншим суб'єктам господарювання.

9. Оцінка результатів нейтралізації і організація моніторингу фінансових ризиків. Система показників результативності нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків включає рівень можливих фінансових втрат, що нейтралізуються; економічність нейтралізації; оцінку сукупного ризику фінансової діяльності підприємства з урахуванням заходів по їх нейтралізації та інші. Поточний нагляд за фінансовими ризиками включається до загальної системи моніторингу

фінансової діяльності підприємства.

Ризик-менеджмент являє собою систему управління ризиком та економічними (фінансовими) відносинами, що виникають у процесі цього управління, і включає як стратегію, так і тактику управлінських дій. Під стратегією управління маються на увазі напрямки і способи використання ресурсів для досягнення поставленої мети. Кожному способу відповідає певний набір правил і обмежень для ухвалення найкращого рішення. Стратегія допомагає сконцентрувати зусилля на різних варіантах рішення, які не суперечать генеральній лінії стратегії, і відкинути всі інші варіанти. Після досягнення поставленої мети дана стратегія припиняє своє існування, оскільки нові цілі вимагають розробки нової стратегії [33].

Тактика управління включає в себе різноманітні практичні методи та прийоми менеджменту, які спрямовані на досягнення встановленої мети в конкретних умовах. Основне завдання тактики управління полягає у виборі найбільш оптимального рішення та найбільш конструктивних методів і прийомів управління в даній господарській ситуації. Це означає, що в умовах обмежених ресурсів та ризику керівники повинні вміло вибирати найбільш ефективні та адаптивні підходи для досягнення поставлених цілей. Тактика управління включає в себе аналіз готових стратегій, визначення альтернативних шляхів дії, розробку планів впровадження та контролю їх виконання. Вона також передбачає здатність адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, швидко реагувати на нові виклики та можливості, що виникають у процесі управління підприємством.

Розроблена на підприємстві політика управління фінансовими ризиками може бути оформлена у вигляді спеціального документа – "бізнес-плану ризик-менеджменту". Аналіз ризику проводиться у такій послідовності:

1. Визначення внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ступінь певного виду ризику;
2. Аналіз виявлених чинників;

3. Встановлення допустимого ступеня ризику;
4. Аналіз окремих операцій щодо обраного ступеня ризику;
5. Розробка заходів щодо зниження ступеня ризику (рис 1.3.)

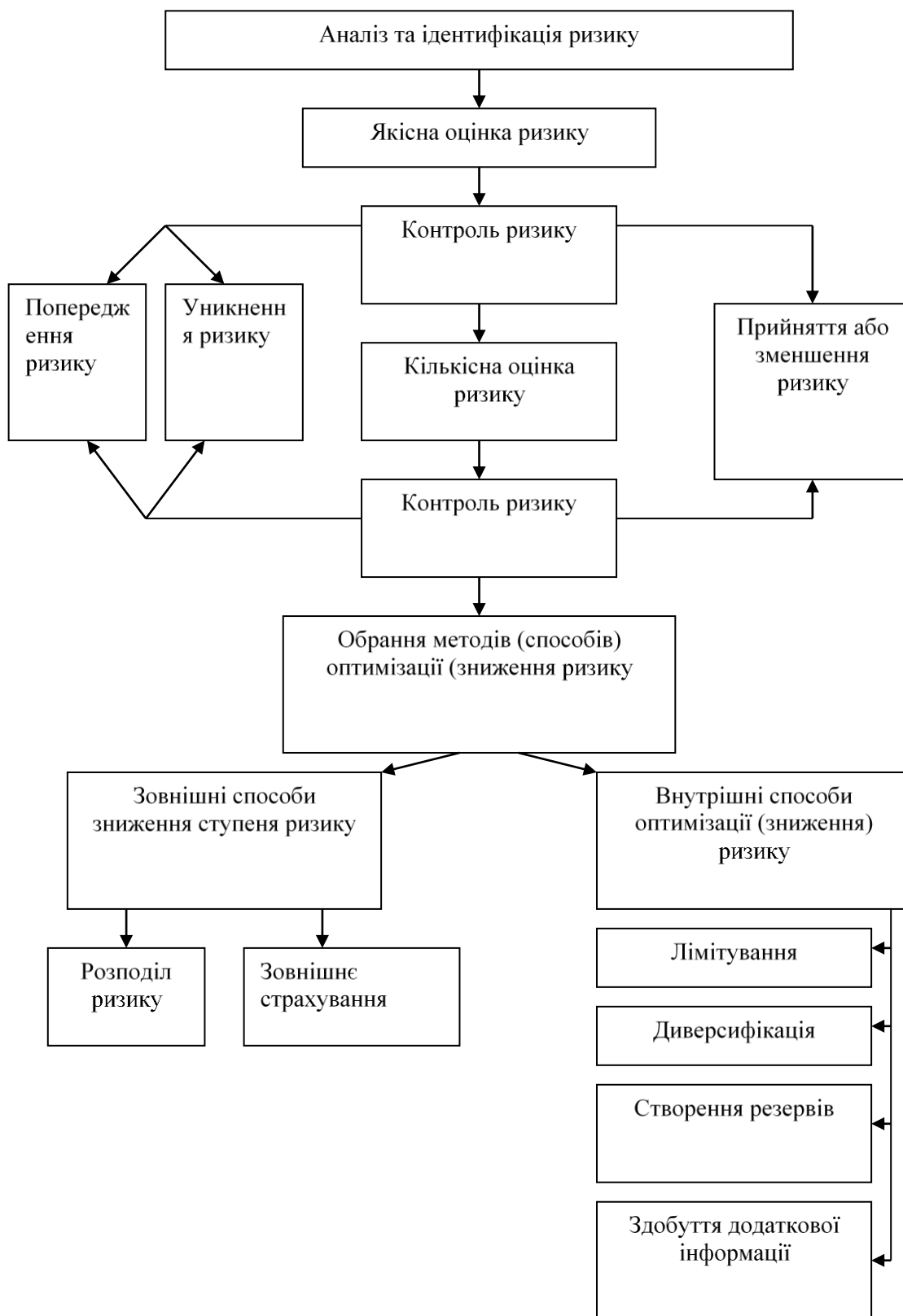

Рис. 1.3. Блок-схема процесу управління ризиком [32].

Ризик-менеджмент користується своєю системою евристичних правил і методів для прийняття рішень в умовах ризику:

1. Не слід перевищувати ризик більше, ніж це дозволяє власний капітал.
2. Завжди потрібно розглядати можливі наслідки ризику.
3. Позитивне рішення може бути ухвалене лише у випадку відсутності сумнівів.
4. Не слід ризикувати великим для досягнення малого.
5. У випадку сумнівів рекомендується приймати негативні рішення.
6. Важливо усвідомлювати, що завжди є багато варіантів рішень, і можливо, є інші альтернативи.

Стратегія ризик-менеджменту - це мистецтво керування ризиком у невизначених ситуаціях, засноване на прогнозуванні та зменшенні ризику. Ця стратегія включає правила, за якими приймаються ризикові рішення, та методи вибору їхнього варіанту.

У стратегії ризик-менеджменту дотримуються таких правил: а) Максимізація виграшу, б) Оптимальна ймовірність результату, в) Оптимальне коливання результату, г) Оптимальне поєднання виграшу та ризику.

Ризик-менеджмент є ключовим елементом управління ризиками та фінансовими відносинами підприємства. Його основні принципи, такі як уникання перевищення ризику та ретельне розглядання наслідків, є важливими для прийняття ефективних рішень. Стратегія ризик-менеджменту включає правила, які допомагають оптимізувати результати та зменшувати фінансові ризики. Впровадження цієї системи допомагає підприємствам підвищувати стабільність та ефективність їхньої діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЗОВ «КАРПАТТЕХНОЦЕНТР»

2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.

Товариство з обмеженою відповідальністю "Карпаттехноцентр" є суб'єктом господарської діяльності, створеним з метою прибуткової діяльності та відповідає вимогам Цивільного і Господарського кодексів України та інших законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність. Зареєстроване у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб 30 червня 2000 року.

Повне найменування – товариство з обмеженою відповідальністю "Карпаттехноцентр". Скорочене найменування – ТзОВ "Карпаттехноцентр".

Засновники/учасники юридичної особи: Андрій Федорович Козодай та Петро Григорович Штогрин. Місцезнаходження підприємства: село Хриплин, Івано-Франківська область.

Основна діяльність орієнтована на отримання прибутку від реалізації продукції та надання послуг фізичним та юридичним особам, включаючи оптову торгівлю відходами та брухтом, лісопилне та стругальне виробництво, оброблення металів, оптову торгівлю верстатами, вантажний автомобільний транспорт та складське господарство.

Мета тактики управління полягає у досягненні визначених цілей в конкретних умовах шляхом вибору найбільш ефективних методів та прийомів керівництва. Це означає, що керівництво повинно вибирати найкращі можливі рішення та застосовувати практичні стратегії, які найбільш відповідають потребам і умовам підприємства. Тактика управління також передбачає аналіз ситуації, розробку планів дій та вживання

необхідних заходів для їх успішного впровадження.

Діяльність підприємства базується на виробничих процесах, які виконуються у відповідних підрозділах. Структура цих підрозділів визначає виробничу структуру підприємства. На схемі, наведеній на рис. 2.1, показана організаційно-виробнича структура Товариства з обмеженою відповідальністю «Карпаттехноцентр».

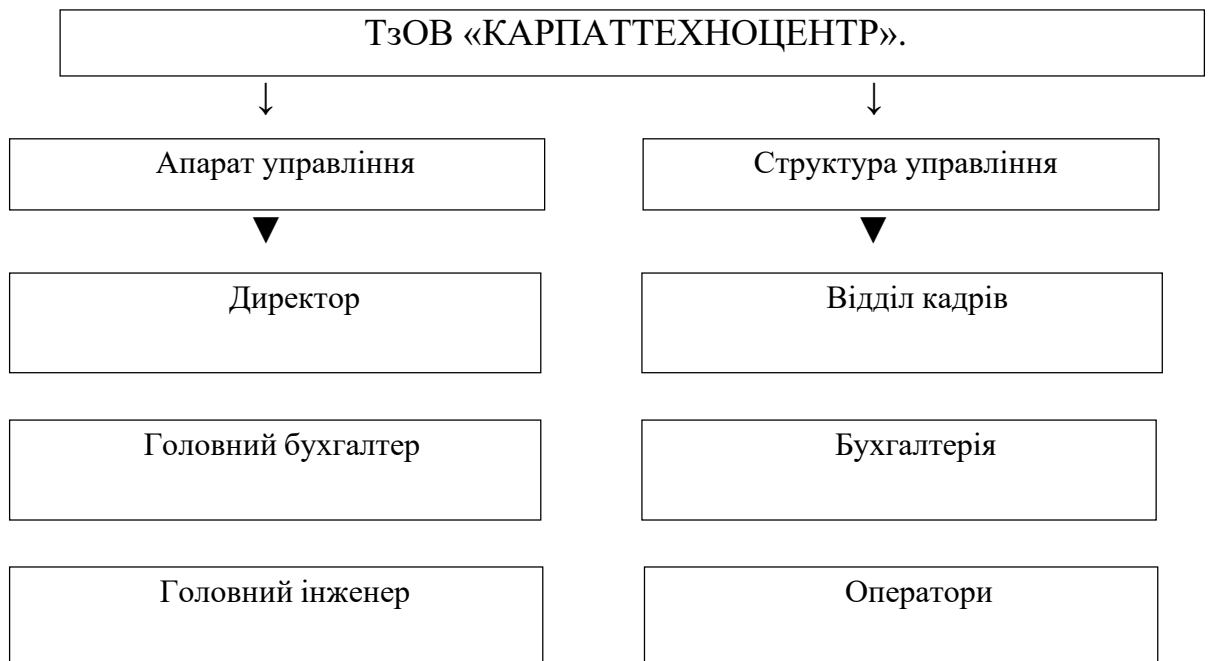

Рис. 1.1. Організаційно-виробнича структура ТЗОВ «Карпаттехноцентр».

Підприємство відрізняється організаційною структурою, яка передбачає вертикальний поділ праці та існування лінійних зв'язків. За своєю метою та характером діяльності Товариство з обмеженою відповідальністю "Карпаттехноцентр" є комерційним підприємством, орієнтованим на отримання прибутку.

Незважаючи на різноманітність організаційних структур сучасних фірм, на даному підприємстві існує лінійна структура управління. У цій структурі всі виробничі та управлінські функції зосереджені у керівника (директора). Всі повноваження є прямими (лінійними) і спрямовані від вищої ланки управління до нижчої.

Повноваження керівництва можуть бути розширені або обмежені за

рішенням голови товариства за узгодженням зі зборами учасників, оформленим у відповідному протоколі. Інші керівники, що працюють на умовах контракту, набираються на роботу за попередньою згодою директора і голови товариства.

Підприємство має право запрошувати для працевлаштування як українських, так і іноземних фахівців, визначати форми, системи, розміри та валюту для оплати праці відповідно до законодавства.

Основним джерелом фінансових потоків для ТзОВ «Карпаттехноцентр» є виручка від послуг, яка залежить від обсягу діяльності, продуктивності праці, якості товарів та наданих послуг.

2.2. Оцінка фінансових ризиків ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Проблеми оцінки ризиків підприємства стають особливо актуальними в умовах фінансово-економічних криз. Для вирішення завдань ідентифікації та аналізу ризиків потрібно використовувати моделі нечіткої логіки.

Особливий інтерес у процесі управління фінансовим ризиком представляє механізм його оцінки. Оцінка ризику полягає в кількісному визначенні величини (ступеня) ризику. Для її реалізації необхідно розробляти теоретично обґрунтовану систему показників, які взаємопов'язані і взаємодоповнюють один одного.

Дослідження економічної літератури показують, що показники фінансового ризику можна поділити на одиничні й узагальнюючі. Перші відображають окремі аспекти, елементи досліджуваних явищ і процесів конкретного виду фінансового ризику, тоді як другі використовуються для узагальненої характеристики сукупності фінансових наслідків на рівні складних економічних явищ.

Важливо відзначити, що аналітичні показники фінансової ризикованості також можна розділити на абсолютні, виражені у грошовому

еквіваленті, і відносні, виражені у відсотках або частинах одиниці. Вони дозволяють порівнювати будь-які дві абсолютні величини і переходити від різноманітних одиниць виміру до єдиної формалізованої умовної одиниці [32].

Метою аналізу є оцінка ризику підприємства. Для цього використовувалася фінансова звітність ТзОВ «Карпаттехноцентр» за 2021–2023 роки. Отримані результати були зібрані в таблиці.

Почнемо з оцінки платоспроможності, або ліквідності, яка визначає здатність підприємства своєчасно виконувати фінансові зобов'язання за рахунок наявності достатніх готівкових коштів та інших ліквідних активів. Оцінка ризику втрати платоспроможності безпосередньо залежить від аналізу ліквідності активів і загального стану балансу.

Аналіз ліквідності передбачає оцінку як ліквідності балансу, так і ліквідності підприємства. Ліквідність балансу означає ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, які можуть бути перетворені на грошові кошти в строк, відповідний строку погашення платежів.

Аналіз ліквідності балансу проводиться шляхом порівняння активів, розділених за ступенем ліквідності, і зобов'язань (пасивів), об'єднаних за строками їхнього погашення. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконується така умова: сума активів першого ступеня ліквідності більша або рівна сумі зобов'язань першого ступеня ліквідності, і так далі для кожного ступеня. Якщо хоча б одна нерівність не виконується, це свідчить про те, що ліквідність балансу не є абсолютною. Остання нерівність є умовою мінімальної ліквідності балансу.

Ліквідність підприємства визначається його здатністю перетворювати активи в грошові кошти для покриття зобов'язань. Для аналізу ліквідності використовуються наступні коефіцієнти: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт покриття, та чистий оборотний капітал.

Давайте проведемо аналіз ліквідності балансу ТзОВ «Карпаттехноцентр». Спочатку ми згрупуємо активи підприємства за ступенем ліквідності.

Таблиця 2.1

**Групування активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» за ступенем ліквідності,
тис. грн.**

Стаття активу	Рік			Відхилення 2021/2023	
	2021	2022	2023	Абсолютне, + –	%
Найбільш ліквідні активи (A1)	2,3	66,9	155,9	153,6	6678,3
Активи, що швидко реалізуються (A2)	550,6	641,6	171,1	-379,5	-68,9
Активи, що повільно реалізуються (A3)	5573,6	6247,9	4680,2	-893,4	-16,0
Активи, що важко реалізуються (A4)	920,9	628,8	735,3	-185,6	-20,2

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Доля високоліквідних активів (A1) в структурі активів підприємства є не значною, однак у 2023 році вона зросла, що сприяє здатності компанії здійснювати розрахунки при проведенні поточних операцій. Ця категорія активів включає грошові кошти в національній та іноземних валютах, а також поточні фінансові інвестиції. У 2023 році збільшення цих активів призвело до того, що вони склали 2,55% від усіх активів підприємства. У 2021 році було зафіксовано критично низьке значення найбільш ліквідних активів, а саме всього 2,3 тис. грн. Позитивним є те, що протягом 2021–2023 років спостерігалось зростання динаміки високоліквідних активів.

Активи, що швидко реалізуються (A2), включають дебіторську заборгованість, готову продукцію, товари та векселі, оскільки їх можна

перетворити на грошові кошти протягом певного періоду часу, наприклад, для векселів цей термін може становити 90 днів. Важливо відзначити, що частка цих активів в структурі загальних активів підприємства зростала в 2021–2022 роках, але в 2023 році зменшилася до 68,9% або на 379,5 тисяч гривень порівняно з 2021 роком. Це свідчить про неефективне використання оборотних коштів та управління їх структурою.

Активи, які повільно реалізуються (A3), включають в себе виробничі запаси, незавершене виробництво та інші оборотні активи, які характеризуються високим строком перетворення в грошові кошти. Частка цих активів збільшується у 2022 році порівняно з 2021 роком, що призводить до погіршення рівня ліквідності підприємства. Але у 2023 році ситуація покращується. Обсяг активів, що повільно реалізуються зменшився до 4680,2 тис. грн, що на 16 % менше ніж у 2021 році.

Активи, що важко реалізуються (A4), становлять другу за значимістю частину в загальній структурі активів підприємства, а саме 12,45% у 2021 році, з тенденцією до зменшення. Це відбувається через те, що основні засоби підприємства в з дуже зношеними.

Таким чином, можна зробити висновок, що за аналізований період ліквідність активів підприємства зменшилася, головним чином через зменшення загальної кількості активів кількості активів. Тому потрібно приділити увагу оптимізації процесу інкасації дебіторської заборгованості, оскільки її наявність негативно впливає на рівень ліквідності підприємства.

Структура активів підприємства демонструє певні позитивні зрушення в 2023 році, але все ще залишаються й аспекти, які потребують покращення. Зростання високоліквідних активів та зменшення частки активів, що повільно реалізуються, свідчать про покращення ліквідності та ефективності використання активів. Проте, неефективність управління дебіторською заборгованістю та низьке значення високоліквідних активів потребують подальших дій. Для покращення фінансового стану підприємства рекомендується продовжувати нарощувати високоліквідні активи,

оптимізувати дебіторську заборгованість та оновлювати основні засоби.

Загалом, структура активів підприємства демонструє певні позитивні зрушення в 2023 році, проте все ще залишаються й аспекти, які потребують покращення. Для більш глибокої оцінки фінансового стану ТзОВ «Карпаттехноцентр» проведемо групування пасивів за термінами їхнього погашення (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2

Групування пасивів ТзОВ «Карпаттехноцентр» за термінами їхнього погашення.

Стаття пасиву	Рік			Відхилення 2023/2024	
	2021	2022	2023	Абсолютне, + –	%
Найбільш термінові пасиви (П1)	8250,7	8677,2	6435,3	-1815,4	-22,0
Короткострокові пасиви (П2)	1700	1700	1700	0	0
Довгострокові пасиви (П3)	-	-	-	-	-
Постійні пасиви (П4)	-2593	-2528	-2095,5	497,5	-19,1

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

В капіталі ТзОВ «Карпаттехноцентр» найбільш строкові зобов'язання (П1) займають досить суттєву питому вагу. Слід зауважити, що сума цих видів пасивів зменшилася в 2023 році в порівнянні із 2021 роком на 1815,4 тис. грн. Найбільше значення було зафіксоване в 2022 році коли обсяг найбільш термінових пасивів становив 8677,2 тис. грн.

Короткострокові (П2) ТзОВ «Карпаттехноцентр» впродовж усього аналізованого періоду не змінювалися і становили 1700 тис. грн. Відповідно абсолютне і відносне відхилення рівне нулю.

Довгострокові (П3) зобов'язання в капіталі ТзОВ «Карпаттехноцентр»

за весь аналізований період відсутні.

Постійні пасиви (П4) – це власний капітал підприємства тобто підсумок I розділу пасиву балансу. Аналізуючи динаміку його зміни впродовж аналізованого періоду 2021 – 2023 рр., бачимо, що він постійно має від’ємне значення. Це зумовлено наявністю у ТзОВ «Карпаттехноцентр» значного обсягу непокритого збитку. Позитивним явищем є його поступове скорочення у 2022 та 2023 роках. В абсолютному розмірі в 2023 році зменшення по відношенню до 2021 року становило 497,5 тис. грн. або 19,1%

Тепер зіставивши розраховані показники, ми можемо зробити висновки відносно рівня ліквідності балансу ТзОВ «Карпаттехноцентр» у 2021-2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз ліквідності балансу ТзОВ «Карпаттехноцентр» за період 2021 – 2023 рр.

Співвідношення між активами і пасивами	Рік		
	2021	2022	2023
A1 і П1	A1<П1	A1<П1	A1<П1
A2 і П2	A2<П2	A2<П2	A2<П2
A3 і П3	A3>П3	A3>П3	A3>П3
A4 і П4	A4>П4	A4>П4	A4>П4

Як бачимо, за аналізований період ці нерівності жодного разу не виконувалися одночасно, що свідчить про відсутність абсолютної ліквідності балансу підприємства. У 2021–2023 роках високоліквідні активи не покривали суму найбільш строкових зобов'язань. Проте умова мінімальної ліквідності дотримувалася, оскільки необоротні активи підприємства перекривалися джерелами їх формування. Таким чином, можна зробити висновок, що ліквідність балансу підприємства знаходиться на середньому рівні. Аналіз ліквідності активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» допомагає

визначити можливість покриття зобов'язань активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань. Отже, підприємство не можна назвати повністю ліквідним і платоспроможним. Через брак ліквідних коштів воно нездатне покрити короткострокові зобов'язання. На наступному етапі проведемо аналіз ліквідності ТзОВ «Карпаттехноцентр» на основі розрахунку відповідних коефіцієнтів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники ліквідності та платоспроможності ТзОВ «Карпаттехноцентр»

Показник	Нормативне значення	Рік			Відхилення 2023/2022, + –
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	більше 1	0,61	0,66	0,61	0
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,7 – 0,8	0,05	0,06	0,04	-0,01
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,2 – 0,35	0,0002	0,006	0,019	0,0188

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Коефіцієнт покриття, або коефіцієнт поточної ліквідності є одним із найважливіших індикаторів ліквідності, адже він демонструє, чи вистачить у підприємства оборотних коштів для погашення своїх короткострокових зобов'язань. Зазвичай, для українських компаній прийнятним вважається рівень коефіцієнта вище 1, а достатнім - 2. Це означає, що на кожен гривню поточних зобов'язань припадає відповідно 1 або 2 гривні активів.

На жаль, у ТзОВ «Карпаттехноцентр» оборотні активи не покривають повністю наявні поточні зобов'язання. Найкраще значення коефіцієнту поточної ліквідності спостерігалось у 2022 році, коли оборотні активи перекивали 66% поточних зобов'язань. Загалом впродовж аналізованого періоду значення даного коефіцієнту не змінилося.

Коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідності свідчать про те, чи зможе підприємство розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями за рахунок активів, які можна швидко реалізувати, а також наявних грошових коштів та надходжень від поточних фінансових інвестицій. Нормативними значеннями відповідно вважаються 0,7-0,8 та більше 0,2.

Протягом аналізованого періоду у ТзОВ «Карпаттехноцентр» надходжень від погашення дебіторської заборгованості (основного компоненту активів, що швидко реалізуються) буде недостатньо для погашення поточних зобов'язань. Це означає, що показник швидкої ліквідності знаходиться нижче норми. Найвище його значення було зафіксовано у 2022 році, однак навіть тоді воно становило лише 0,06. Негативним явищем також є те, що значення цього показника має тенденцію до зменшення.

Також, протягом аналізованого періоду показник абсолютної ліквідності не відповідав нормативу. Його значення були на надзвичайно низькому рівні. Лише у 2023 році спостерігалось його незначне збільшення в порівнянні з 2022 роком, що сталося за рахунок зменшення поточних зобов'язань та зростання грошових коштів та їх еквівалентів.

Загалом, аналіз ліквідності ТзОВ «Карпаттехноцентр» свідчить про недостатню здатність підприємства розраховуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями. Існує нагальна необхідність покращення управління оборотними активами, зокрема дебіторською заборгованістю. Також є важливим нарощення обсягів грошових коштів та поточних фінансових інвестицій.

Рентабельність активів є показником, що відображає ефективність використання майна підприємства. У 2021-2022 роках даний показник мав доволі низьке значення, що було зумовлене низьким рівнем прибутковості підприємства. Незважаючи на триваючу війну у 2023 році ситуація дещо покращилася (-7,09% порівняно з 0,87% у 2021 році).

Рентабельність власного капіталу, що визначається як співвідношення

чистого прибутку та середньорічної вартості власного капіталу, також була від'ємною через накопичення непокритого збитку, що призвело до від'ємного значення власного капіталу.

Рентабельність продажів, яка показує чистий прибуток з однієї гривні продажу була надзвичайно низькою через порівняно низький обсяг чистого прибутку на ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Рентабельність продукції, яка визначає, скільки чистого доходу отримано на одиницю собівартості продукції, зросла з 1,04 грн. на 1 грн. собівартості у 2021 році до 1,07 грн. у 2023 році, що забезпечувалося переважно зниженням собівартості одиниці продукції.

В таблиці 2.5 представлено результати проведеного аналізу показників рентабельності ТзОВ «Карпаттехноцентр» в 2021-2023 рр.

Таблиця 2.5

Показники рентабельності ТзОВ «Карпаттехноцентр» за період 2021-2023 рр., %

Показник	Рік			Відхилення 2021/2023, + –
	2021	2022	2023	
Рентабельність сукупних активів	1,32	0,87	7,09	5,77
Рентабельність власного капіталу	-4,08	-2,57	-20,6	-16,52
Рентабельність продажів	0,42	0,47	1,64	1,22
Рентабельність продукції	1,04	1,05	1,07	0,03

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Оцінка фінансової стійкості базується на абсолютних і відносних показниках. Абсолютні показники допомагають визначити тип фінансової стійкості, який може бути одним із чотирьох видів:

1) абсолютна фінансова стійкість, коли власні оборотні кошти повністю покривають запаси і витрати;

2) нормальний фінансовий стан, коли запаси і витрати покриваються за рахунок власних оборотних коштів та довгострокових позикових джерел;

3) нестійкий фінансовий стан, коли запаси і витрати покриваються всіма основними джерелами формування запасів і витрат;

4) кризовий фінансовий стан, коли запаси і витрати не покриваються жодними джерелами, що ставить підприємство на межу банкрутства. Підприємство вважається фінансово стійким, якщо воно здатне за рахунок власних коштів забезпечити свої запаси і витрати, уникнути невиправданої кредиторської заборгованості та своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Проведемо аналіз джерел фінансування запасів та витрат ТзОВ «Карпаттехноцентр» та визначимо тип його фінансової стійкості. Результати розрахунків наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Визначення типу фінансової стійкості ТзОВ «Карпаттехноцентр»

Показник	Рік		
	2021	2022	2023
Власний капітал	-2593,0	-2508,0	-2095,50
Необоротні активи	1268,60	976,5	1083
Власні оборотні кошти	-4361,6	-3504,5	-3178,5
Довгострокові зобов'язання	0	0	0
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів та витрат	-4361,6	-3504,5	-3178,5
Короткострокові кредити та позики	0	0	0
Загальний обсяг основних джерел покриття запасів та витрат	-5630,2	-4481	-4262
Запаси	5559	6238,5	4674,3
Надлишок (+) або нестача (–) власних оборотних коштів	-9920,6	-9743	-7853
Надлишок (+) або нестача (–) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань	-9920,6	-9743	-7853
Надлишок (+) або нестача (–) основних джерел фінансування	-11189	-10720	-8936

запасів та витрат			
Тривимірний показник фінансової стійкості	(0;0;1)	(0;0;1)	(0;0;1)
Тип фінансової стійкості	Нестійке фінансове становище	Нестійке фінансове становище	Нестійке фінансове становище

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

За результатами аналізу фінансової стійкості ТзОВ «Карпаттехноцентр» встановлено, що протягом 2021–2023 років підприємство перебувало у нестійкому фінансовому стані. Це обумовлено тим, що запаси і витрати не покривалися власними оборотними коштами, довгостроковими позиковими джерелами та короткостроковими кредитами, тобто усіма основними джерелами формування запасів і витрат. В 2023 році фінансовий стан трохи покращився, але не суттєво.

Наступним етапом аналізу фінансового стану підприємства є розрахунок та аналіз показників його фінансової стійкості. Фінансова стійкість визначається як стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також витрати на його оновлення та розширення.

Результати розрахунку коефіцієнтів, що характеризують рівень фінансової стійкості ТзОВ «Карпаттехноцентр», наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники фінансової стійкості ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Показник	Оптимальне значення	Рік			Відхилення 2023/2021, + –
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт автономії	> 0,5	-2,39	-3,13	-2,90	-0,51
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	> 0,5	-0,78	-0,56	-0,67	0,11
Коефіцієнт маневреності власних коштів	> 0,5	1,68	1,39	1,51	-0,17
Коефіцієнт фінансового левериджу	Зменшення	-3,93	-4,13	-3,90	0,03

Коефіцієнт автономії показує, наскільки підприємство незалежне від позикового капіталу. Його нормативне значення більше 0,5, але на ТзОВ «Карпаттехноцентр» цей показник не дотримується. У 2022 році коефіцієнт був -3,13, а в 2023 році дещо збільшився до -2,90, що свідчить про незначне збільшення власних коштів та зростання незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт забезпеченості власними коштами вказує на нестачу власних коштів у ТзОВ «Карпаттехноцентр» для забезпечення фінансової незалежності та стійкості підприємства. З 2021 по 2023 роки цей показник не відповідав нормативу але мав загальну тенденцію збільшення. Від'ємне значення коефіцієнту негативно впливає на фінансову стійкість підприємства. Значення -0,67 яке було зафіксоване у 2023 році означає, що на кожну гривню вартості поточних активів припадає -0,67 грн власного капіталу. Від'ємне значення власного капіталу протягом 2021-2023 років було спричинене непокритим збитком.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу відображає ефективність використання власного капіталу. У 2016 році його значення було -3,93, а у

2023 році трохи покращилось до -3,90, але все ще не відповідає нормативу. Це свідчить про те, що підприємство не може ефективно використовувати власний капітал для погашення поточних зобов'язань, розвитку та розширення своєї діяльності.

Отже, аналіз фінансового стану ТзОВ «Карпаттехноцентр» за 2021-2023 роки показав наявність ряду фінансових проблем, які є потенційними ризиками для його діяльності, зокрема таких як:

- низький рівень рентабельності діяльності;
- незадовільне фінансування запасів та витрат;
- недостатній рівень ліквідності та платоспроможності.

Загалом можна стверджувати, що ТзОВ «Карпаттехноцентр» перебуває у нестійкому фінансовому стані, де фінансування запасів і витрат забезпечується всіма доступними джерелами. Розрахунок відносних показників фінансової стійкості виявив високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, що призводить до браку власного капіталу. Це створює потенційні фінансові ризики у довгостроковій перспективі. Тому керівництву ТзОВ «Карпаттехноцентр» необхідно приділити значну увагу управлінню дебіторською заборгованістю та в першу чергу оптимізації структури капіталу. Такі заходи допоможуть уникнути ризикових ситуацій, які можуть призвести до погіршення фінансового стану підприємства і навіть до його банкрутства.

2.3. Оцінка динаміки зміни активів підприємства за ступенем ризику.

Ефективне розміщення коштів підприємства між його основними та оборотними активами відіграє ключову роль у досягненні успіху. Від того, скільки коштів вкладено у виробництво, в якій формі (грошовій чи матеріальній) вони перебувають, залежать результати виробничої та

фінансової діяльності, а також ймовірність виникнення фінансово-господарських ризиків.

Тому при аналізі активів підприємства в першу чергу варто вивчити зміни у їх складі та структурі, а також здійснити аналіз стану та динаміки оборотних активів (загальної величини та розмірів окремих поточних активів), а також показників оборотності дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів в оперативній діяльності підприємства. Також цей аналіз допомагає з'ясувати, у що вкладаються власні оборотні кошти підприємства протягом фінансового циклу з метою оцінки локального надлишку чи нестачі окремих видів оборотних коштів.

Почнемо аналіз оборотних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» з дослідження структури активів підприємства за досліджуваний період (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка та структура активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» за 2021-2023 роки.

Активи	Рік						Відхилення 2023/2021	
	2021		2022		2023		Абсолютн е, + –	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Разом активи	7395, 1	100	7932, 9	100	6090, 2	100	-1304,9	- 17,65
В т.ч.:								
Необоротні активи	1268, 6	17,15	976,5	12,31	1083	17,78	-185,6	- 14,63
Оборотні активи	6126, 5	82,85	6956, 4	87,69	5007, 2	82,22	-1119,3	- 18,27
Коефіцієнт співвідношен	4,8		7,1		4,6		-0,2	

ня оборотних і необоротних активів				
---	--	--	--	--

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Аналізуючи дані вищенаведеної таблиці, можна стверджувати, що активи ТзОВ «Карпаттехноцентр» впродовж аналізованого періоду показували різну динаміку. У 2021-2022 роках зафіксовано зростання: у 2021 році розмір активів склав 7395,1 тис. грн., у 2022 році – 7932,9 тис. грн., а вже в наступному 2023 році спостерігався значний спад до 6090,2 тис. грн. При цьому в структурі активів у 2021-2022 роках основну частку займають оборотні активи підприємства, і їхня частка має тенденцію до стабільності: якщо в 2021 році частка оборотних активів у структурі активів становила 82,82%, то в 2023 році – 82,22%.

Наглядно зміна складу і структури активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» в 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.2.

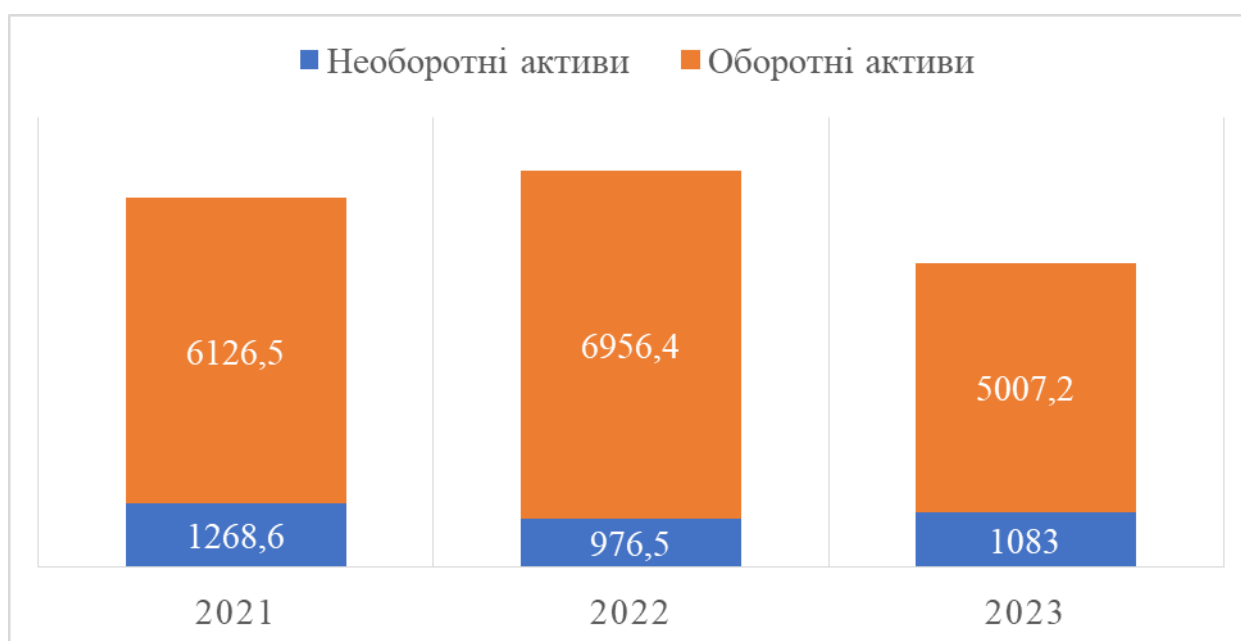

Рис. 2.2. Склад і структура активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» в 2021-2023 рр.

Джерело: Побудовано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» склав 4,6 у 2023 році, що значно майже не відрізняється від за його значення у 2021 році (4,8). Така ситуація є наслідком скорочення обсягу дебіторської заборгованості яке спостерігалось в 2023 році.

Далі дослідимо динаміку і структуру оборотних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр». Варто зазначити, що розмір оборотних активів скорочувався в абсолютному вимірі: у 2021 році їх обсяг становив 6126,5 тис. грн., а у 2023 році – 5007,2 тис. грн., що означає зменшення на 18,27%.

Для кращого розуміння факторів і причин, що спричинили такі зміни в загальній структурі активів розглянемо структуру оборотних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» у динаміці (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка та структура оборотних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр»

Активи	Рік						Відхилення 2023/2021	
	2021		2022		2023		Абсолютне, + –	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Запаси	5559	90,74	6238,5	89,68	4674,3	93,35	-884,7	-15,91
Поточні біологічні активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	
Незавершене виробництво	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	
Готова продукція	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	
Товари	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	
Дебіторська заборгованість всього	550,6	8,99	641,6	9,22	171,1	3,42	-379,5	-68,92
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	523,9	8,55	608,4	8,75		2,95	-376	-71,77
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1,6	0,03	8,1	0,12	3,1	0,06	1,5	93,75
Інша поточна дебіторська заборгованість	25,1	0,41	25,1	0,36	20,1	0,40	-5	-19,92
Поточні фінансові інвестиції	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	
Грошові кошти та їх еквіваленти	2,3	0,04	66,9	0,96	155,9	3,11	153,6	6678,26
Інші оборотні активи	14,6	0,24	9,4	0,14	5,9	0,12	-8,7	-59,59
Всього	6126,5	100,00	6956,4	100,00	5007,2	100,00	-1119,3	-18,27

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Найбільшу питому вагу у структурі оборотних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» займають запаси. У 2021 році вони становила 5559 тис. грн. (90,74% загальної структури оборотних активів), у 2022 році – 6238,5

тис. грн. (89,68%), а в 2023 році – 4674,3 тис. грн. (93,35%). З цього випливає, що частка запасів у загальній структурі за аналізований період зросла з 90,74% до 93,35%. В той же час в абсолютних значеннях відбулося значне (на 884,7 тис. грн, або 15,91%) скорочення обсягу запасів.

Рис. 2.3 Динаміка запасів ТзОВ «Карпаттехноцентр» в 2021-2023 рр.

Другою за часткою в активах була дебіторська заборгованість. За аналізований період розмір дебіторської скоротився на 379,5 тис. грн., або на 68,92%. Це призвело до зменшення її частки у структурі оборотних активів ТзОВ «Карпаттехноцентр». Незважаючи на зменшення в абсолютних величинах, обсяг дебіторської заборгованості залишається значним, що впливає на фінансову стійкість та ліквідність підприємства та свідчить про необхідність підвищення платіжної дисципліни на підприємстві.

Спостерігалось зростання грошових коштів та їх еквівалентів як в абсолютному значенні так і в обсязі частки в загальній структурі активів ТзОВ «Карпаттехноцентр». Так якщо в 2021 році їх обсяг складав лише 2,3 тис грн (що складало 0,04%), то у 2023 році уже 155,9 тис грн. (3,11%).

У структурі оборотних активів значно зменшились інші оборотні активи: їх обсяг скоротився з 14,6 тис. грн. у 2021 році до 5,9 тис. грн. у 2023 році. Однак зважаючи на незначні обсяги цього активу у структурі оборотних

активів ТзОВ «Карпаттехноцентр» його частка значно не змінилась: з 0,24% до 0,12%.

Аналіз показує, що на стан та структуру оборотних активів після запасів найбільше впливає дебіторська заборгованість, зростання якої може значно підвищити ризик неповернення коштів і зменшити ліквідність підприємства. Розглянемо її структуру на рисунку, що наведений нижче (рис. 2.4).

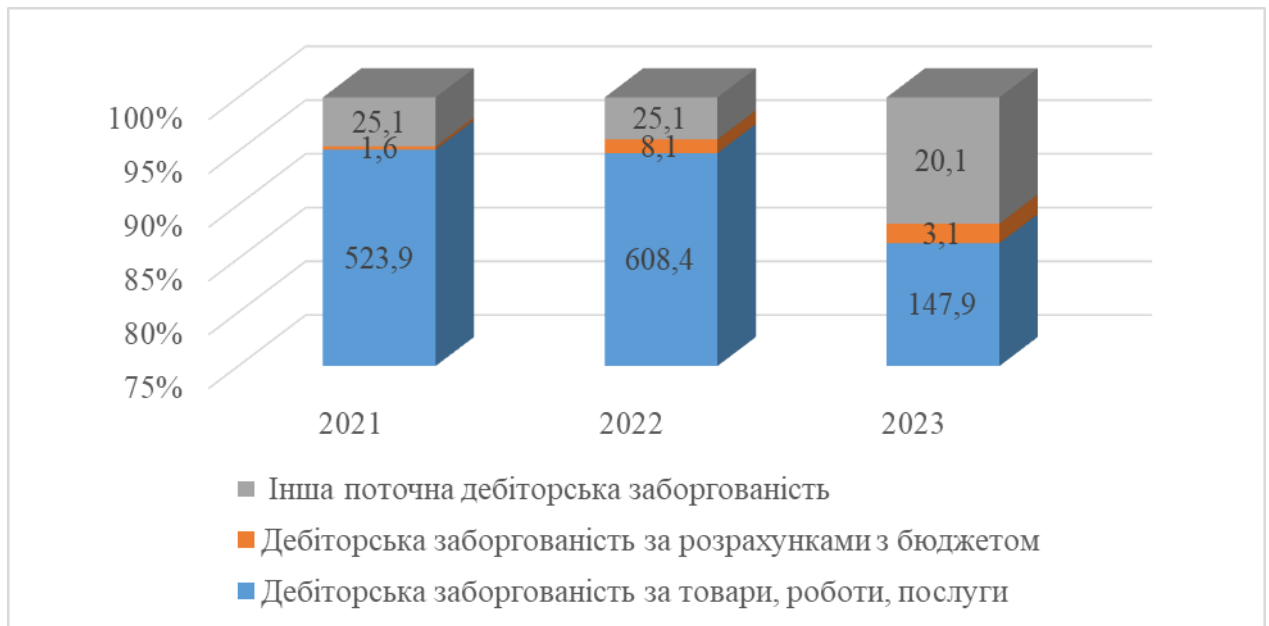

Рис. 2.4. Динаміка та структура поточної дебіторської заборгованості ТзОВ «Карпаттехноцентр» в 2021-2023 рр.

Найбільшу частку в структурі дебіторської заборгованості займає заборгованість за товари, роботи та послуги. У 2021–2023 роках її частка коливалася в межах 86,44%–95,15%. У 2023 році загальна сума дебіторської заборгованості зменшилася на 68,92% порівняно з 2022 роком, що є позитивним для підприємства. Проте, варто відзначити, що попри зменшення, рівень дебіторської заборгованості залишається високим.

Аналіз стану дебіторської заборгованості включає порівняння з кредиторською заборгованістю (табл. 2.10). Як збільшення, так і зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості можуть мати негативні наслідки для фінансового стану підприємства. Зменшення дебіторської

заборгованості порівняно з кредиторською може свідчити про погіршення стосунків з клієнтами, що може призвести до зниження обсягів продажів. Збільшення дебіторської заборгованості порівняно з кредиторською може бути наслідком неплатоспроможності покупців.

Таблиця 2.10

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості в
2023 році**

Показник	Заборгованість		Перевищення заборгованості	
	Дебіторська	Кредиторська	Дебіторської	Кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги	147,9	4881,2		4733,3
2. За розрахунками з бюджетом	3,1	122,2		119,1
3. Інші види заборгованості	20,1	1431,2		1411,1
Усього	171,1	8185,7		8014,6

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТзОВ «Карпаттехноцентр».

У ході виробничої діяльності ТзОВ «Карпаттехноцентр» кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Це свідчить про те, що підприємство раціонально використовує свої фінансові ресурси, залучаючи до обороту більше коштів, ніж виводить з нього. Така ситуація дозволяє підприємству підтримувати високий рівень ліквідності та оперативності у своїй діяльності.

Проте, цей стан має і негативні сторони. Підприємство змушене погашати свої зобов'язання незалежно від стану дебіторської заборгованості, що може створити певні фінансові труднощі, якщо покупці затримують платежі. Це може призвести до необхідності залучення додаткових коштів для виконання своїх зобов'язань.

Джерела оборотних коштів ТзОВ «Карпаттехноцентр» формуються як

за рахунок власних фінансових ресурсів, так і за рахунок зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання та державними структурами.

В таблиці 2.11 представлено детальний аналіз джерел фінансування ТЗОВ «Карпаттехноцентр» за період з 2021 по 2023 роки, що дозволяє побачити динаміку та структуру цих ресурсів.

Таблиця 2.11

**Структура джерел фінансування діяльності ТЗОВ «Карпаттехноцентр»
в 2021-2023 рр.**

Пасиви підприємства	Рік						Відхилення 2023/2021	
	2021		2022		2023		Абсолютне, + –	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Власний капітал	-2593	- 35,06	-2528	- 31,87	- 2095,5	- 34,41	497,5	- 19,19
Зобов'язання	9988,1		10460,9		8185,7		-1802,4	- 18,05
У тому числі:								
поточні зобов'язання	9988,1		10460,9		8185,7		-1802,4	- 18,05
Разом	7395,1	100	7932,9	100	6090,2	100	-1304,9	- 17,65
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань і власного капіталу	-3,85		-4,14		-3,91		-0,05	1,41

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТЗОВ «Карпаттехноцентр».

У структурі пасивів підприємства найбільшу частку займають зобов'язання, частка яких за аналізований період практично не змінилась, хоча в абсолютному значенні їх обсяг скоротився на 1802,4 тис. грн. Зобов'язання підприємства складаються виключно з поточних зобов'язань. Власний капітал, через наявність непокритого збитку протягом 2021–2023 рр., мав від'ємне значення, хоча слід відмітити позитивну тенденцію до поступового його скорочення. Співвідношення зобов'язань і власного капіталу змінювалося щороку, хоча мало тенденцію до зменшення що

підтверджується зниженням коефіцієнта співвідношення зобов'язань і власного капіталу з -3,85 у 2021 році до -3,91 у 2023 році.

Така структура пасивів ТзОВ «Карпаттехноцентр» свідчить про досить слабку фінансову стійкість підприємства, оскільки сума зобов'язань є надто великою при від'ємному значенні власного капіталу, що підвищує ймовірність фінансової неплатоспроможності.

Для виявлення структури фінансування оборотних активів проаналізуємо формування чистого оборотного капіталу на ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Таблиця 2.12.

Формування чистого оборотного капіталу ТзОВ «Карпаттехноцентр» в 2021-2023 рр.

Показник	Рік			Відхилення 2023/2021	
	2021	2022	2023	Абсолютне, +/-	%
I – й спосіб розрахунку					
1. Джерела власних і порівнянних до них коштів, тис. грн.	-2593	-2528	-2095,5	497,5	-19,19
1.1. Власний капітал	-2593	-2528	-2095,5	497,5	-19,19
1.2. Забезпечення наступних витрат і платежів	-	-	-	-	-
1.3. Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-
2. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	-	-	-	-	-
3. Необоротні активи, тис. грн.	1268,6	976,5	1083	-185,6	-14,63
4. Чистий оборотний капітал, тис. грн.	-3861,60	3504,50	3178,50	683,1	-17,69
II – й спосіб розрахунку					
1. Оборотні активи (включаючи витрати майбутніх періодів), тис. грн.	6126,5	6956,4	5007,2	-1119,3	-18,27
2. Поточні зобов'язання, тис. грн.	9988,1	10460,9	8185,7	-1802,4	-18,05
3. Чистий оборотний капітал, тис. грн.	-3861,6	-3504,5	-3178,5	683,1	-17,69
Питома вага чистого оборотного капіталу у загальній сумі оборотних коштів, %	-63,03	-50,38	-63,48	-0,4475	0,71

На ТзОВ «Карпаттехноцентр» протягом 2021–2023 років спостерігалось від'ємне значення чистого оборотного капіталу. Хоча у 2023

році сума чистого оборотного капіталу ТзОВ «Карпаттехноцентр» зросла на 683,1 тис. грн., або на 17,69% порівняно з 2021 роком, значення чистого оборотного капіталу залишалось від'ємним і становило -3178,5 тис. грн.

Негативна сума чистого оборотного капіталу означає, що загальна сума поточних зобов'язань перевищує суму оборотних активів підприємства. У 2022 році питома вага чистого оборотного капіталу у загальній сумі оборотних коштів ТзОВ «Карпаттехноцентр» зменшилася до 50,38% порівняно з 63,03% у 2021 році, що було позитивним. Однак, негативне значення в 2023 році свідчить про неефективну оптимізацію структури джерел фінансування діяльності підприємства.

Отже, за результатами структурно-динамічного аналізу оборотних коштів ТзОВ «Карпаттехноцентр» можна зробити висновок про покращення їх використання, про що свідчить зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості, зростання суми чистого оборотного капіталу та збільшення суми грошових коштів у 2021-2023 роках. Водночас, на тлі погіршення структури оборотних коштів залишається невирішеною проблема оптимізації джерел фінансування оборотних засобів, зокрема, необхідність підвищення ролі власного капіталу у фінансуванні оборотних активів підприємства та зменшення зобов'язань підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями удосконалення системи управління ризиком

Після виявлення можливих фінансових ризиків, з якими може зіткнутися підприємство під час здійснення фінансової діяльності, їх оцінки та аналізу потенційних втрат, підприємство має розробити програму мінімізації фінансових ризиків. Фахівець з ризиків повинен вибрати найбільш прийнятні методи нейтралізації фінансових ризиків, тобто обрати оптимальний спосіб їх зниження.

Підприємство може ухилитися від ризику, відмовившись від фінансових операцій, пов'язаних із високим рівнем ризику. Ухилення від ризику є найпростішим і найрадикальнішим способом нейтралізації фінансових ризиків. Це дозволяє уникнути потенційних втрат, пов'язаних із ризиком, але також позбавляє можливості отримання прибутків від ризикованої діяльності. Крім того, ухилення від фінансового ризику може бути неможливим, і ухилення від одного виду ризику може призвести до виникнення інших. Тому цей спосіб зазвичай застосовується тільки щодо дуже серйозних і значних ризиків [8].

Рішення про відмову від певного виду фінансового ризику може бути прийняте як на попередньому етапі ухвалення рішення, так і пізніше, шляхом припинення подальшого здійснення фінансової операції, якщо ризик виявився вище передбачуваного. Однак більшість рішень про уникнення ризику приймається на попередній стадії ухвалення рішення, оскільки припинення здійснення фінансової операції часто призводить до значних фінансових та інших втрат для підприємства, а іноді взагалі неможливе через контрактні зобов'язання.

Застосування методу нейтралізації фінансових ризиків шляхом

ухилення від них ефективно за таких умов:

- відмова від одного виду фінансового ризику не спричиняє виникнення інших ризиків вищого або аналогічного рівня;
- рівень ризику значно перевищує рівень потенційної прибутковості фінансової операції;
- фінансові втрати за цим видом ризику підприємство не може компенсувати за рахунок власних коштів, оскільки ці втрати надто великі.

Звісно, не всі фінансові ризики можна уникнути; багато з них підприємству доводиться брати на себе. Деякі ризики приймаються через їхній потенціал для отримання прибутку, інші через їхню неминучість.

При прийнятті ризику основним завданням підприємства є пошук джерел необхідних ресурсів для покриття можливих втрат. У цьому випадку втрати покриваються з будь-яких ресурсів, що залишилися після настання фінансового ризику і відповідних втрат. Якщо цих ресурсів недостатньо, це може призвести до скорочення обсягів бізнесу.

Ресурси, які підприємство може використати для покриття втрат, поділяються на дві групи:

- 1) ресурси всередині самого бізнесу;
- 2) кредитні ресурси.

До внутрішніх ресурсів відносяться:

- готівка в касі, яка не піддається пошкодженню у випадку фізичних збитків будівлям і спорудам підприємства.
- залишкова вартість пошкодженої власності.
- дохід від часткового продовження фінансової і виробничої діяльності.
- дивіденди та відсотковий дохід від цінних паперів і прибуткових інвестицій.
- додаткові кошти, внесені власниками підприємства для його підтримки.
- нерозподілений залишок прибутку, отриманого у звітному

періоді, який може розглядатися як резерв для покриття негативних наслідків фінансових ризиків.

– резервний фонд підприємства, створений відповідно до законодавства та статуту підприємства.

Об'єднання ризику є ще одним методом мінімізації або нейтралізації фінансових ризиків. Підприємство може знизити рівень власного ризику, залучаючи до вирішення спільних проблем інші підприємства та фізичні особи, зацікавлені в успіху спільної справи. Для цього можуть створюватися акціонерні товариства, фінансово-промислові групи; підприємства можуть обмінюватися акціями, вступати в консорціуми, асоціації, концерни. Таким чином, об'єднання фінансового ризику полягає в поділі ризику між кількома суб'єктами економіки. Об'єднуючи зусилля у вирішенні проблеми, кілька підприємств можуть розподілити між собою як можливий прибуток, так і збитки від її реалізації. Пошуки партнерів зазвичай проводяться серед фірм, які мають додаткові фінансові ресурси та інформацію про фінансовий ринок.

Диверсифікація є одним з ефективних методів нейтралізації фінансових ризиків. Вона дозволяє знижувати окремі види фінансових ризиків: кредитний, депозитний, інвестиційний, валютний. Основними формами диверсифікації є [52]:

1) Диверсифікація фінансової діяльності підприємства, яка передбачає використання альтернативних можливостей отримання доходу від різних фінансових операцій, не пов'язаних між собою. У разі збитковості однієї з операцій інші можуть залишатися прибутковими.

2) Диверсифікація портфеля цінних паперів, яка дозволяє знижувати інвестиційні ризики без зменшення прибутковості інвестиційного портфеля.

3) Диверсифікація програми реального інвестування, яка передбачає реалізацію кількох невеликих проектів замість одного великого інвестиційного проекту.

4) Диверсифікація покупців товарів (робіт, послуг) підприємства, спрямована на зниження кредитного ризику, що виникає при комерційному

кредитуванні.

5) Диверсифікація депозитних вкладів підприємства, яка передбачає розміщення великих сум тимчасово вільних коштів у кількох банках, знижуючи депозитний ризик без зменшення прибутковості депозитного портфеля.

6) Диверсифікація валютної корзини підприємства, яка передбачає використання кількох валют у зовнішньоекономічних операціях, мінімізуючи валютні ризики.

7) Диверсифікація фінансового ринку, яка передбачає роботу на кількох сегментах фінансового ринку одночасно. Невдача на одному з них може бути компенсована успіхами на інших.

Хеджування є новим методом компенсації можливих втрат від фінансових ризиків, який з'явився в Україні з розвитком ринкових відносин. Загалом, хеджування можна визначити як страхування ціни товару від ризику, що передбачає небажане для продавця падіння або не вигідне для покупця збільшення, за допомогою створення зустрічних валютних, комерційних, кредитних та інших вимог і зобов'язань. Отже, хеджування використовується підприємством для страхування прогнозованого рівня доходів шляхом передачі ризику іншій стороні [34].

Залежно від виду використовуваних похідних цінних паперів виділяють декілька видів хеджування фінансових ризиків:

1. Хеджування з використанням опціонів, яке дозволяє нейтралізувати фінансові ризики операціями з цінними паперами, валютою, реальними активами. Угода з премією (опціоном) сплачується за право продати або купити цінний папір, валюту за обумовленою ціною протягом певного строку. Виділяють три можливі способи хеджування з використанням опціонів: на основі опціону на купівлю, на основі опціону на продаж, подвійного опціону.

2. Хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів, що укладаються на біржах щодо купівлі-продажу сировинних товарів, золота,

валюти, цінних паперів за цінами, що діють на момент укладання угоди. Принцип механізму полягає в тому, що якщо підприємство несе втрати через зміни цін до моменту поставки, воно може виграти як покупець ф'ючерсних контрактів.

3. Хеджування з використанням операції "своп", яка полягає укладанні угоди про купівлю-продаж цінних паперів, валюти з умовою зворотного викупу. Існують різні види своп-операцій: для продовження термінів дії цінних паперів, валютна своп-операція, своп-операція з відсотками.

Хеджування як метод нейтралізації фінансових ризиків стає все більш популярним у вітчизняній практиці завдяки його високій ефективності. Підприємства можуть також мінімізувати фінансові ризики, встановлюючи та використовуючи внутрішні фінансові нормативи при розробці програм фінансових операцій або загальної фінансової діяльності. Система внутрішніх фінансових нормативів може включати:

- граничний розмір позикових коштів, що використовуються у виробничо-господарській діяльності.
- максимальний розмір комерційного або споживчого кредиту, наданого одному покупцю.
- мінімальний розмір високоліквідних активів.
- максимальний розмір депозитного вкладу в одному банку.
- максимальний розмір коштів, що витрачаються на придбання цінних паперів одного емітента.

Оскільки ці нормативи є внутрішніми, їх розробкою повинна займатися фінансова служба підприємства, яка найкраще обізнана про особливості фінансової та виробничої діяльності. Ці методи можна доповнити з урахуванням специфіки фінансової діяльності окремих підприємств та складу їхнього портфеля фінансових ризиків.

Таким чином, процес нейтралізації можливих негативних наслідків фінансових ризиків включає розробку та реалізацію конкретних заходів для

зменшення ймовірності виникнення окремих видів ризиків і зниження розміру очікуваних фінансових втрат. Ці заходи передбачають використання як внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків, так і зовнішнього їх страхування. При цьому забезпечується принцип економічності управління ризиками.

Цифрові технології, зокрема blockchain і інші системи, можуть бути використані для забезпечення фінансової стабільності як альтернатива. Вони дозволяють проводити розрахунки без перебоїв і зменшують залежність від традиційних банківських систем. Проте впровадження цих технологій в умовах війни вимагає спільних зусиль державних і фінансових установ, включаючи активну участь Національного Банку України. Також, важливо надавати психологічну підтримку населенню, оскільки це впливає на довіру до банківської системи та загальну фінансову стабільність. Перспективи розвитку банківської системи мають бути спрямовані на підвищення її ефективності, адаптованість до змін зовнішнього середовища і покращення обслуговування клієнтів [42].

Війна в Україні суттєво вплинула на діяльність підприємств, створивши низку нових викликів та загостривши старі проблеми. У цих умовах управління фінансовими ризиками стає критично важливим завданням для забезпечення стійкості та виживання бізнесу.

Управління фінансовими ризиками підприємств в умовах війни є складним завданням, оскільки воєнний конфлікт суттєво збільшує непередбачуваність і нестабільність у бізнес-середовищі. Військові дії можуть спричинити різноманітні фінансові ризики, включаючи збитки від знищення майна, припинення виробничих процесів, коливання валютних курсів, зміни витрат та цін на ресурси, а також погіршення платоспроможності клієнтів та контрагентів.

Основні аспекти управління фінансовими ризиками підприємств в умовах війни включають оцінку та ідентифікацію ризиків, розробку стратегій управління ризиками, впровадження заходів з мінімізації ризиків, пошук

альтернативних джерел фінансування та резервування фінансових ресурсів.

Підприємство повинне провести комплексну оцінку фінансових ризиків, пов'язаних з воєнним конфліктом, враховуючи потенційні загрози для свого бізнесу та можливі наслідки для фінансової стабільності. На основі цієї оцінки необхідно розробити та впровадити стратегії управління ризиками, спрямовані на мінімізацію впливу воєнного конфлікту на фінансові показники підприємства [17].

Це може включати в себе розробку плану дій у разі виникнення негативних сценаріїв, укладення страхових полісів на майно та виробничі ресурси, а також пошук альтернативних джерел фінансування та резервування фінансових ресурсів для покриття непередбачених витрат. Додатково, підприємство може розглядати можливість диверсифікації свого портфеля активів та виробничих процесів для зменшення залежності від конкретного ринку чи регіону, що зазнає військових дій.

Важливим аспектом управління фінансовими ризиками в умовах війни є постійний моніторинг ситуації та оперативне реагування на зміни, що відбуваються, з метою швидкої адаптації до нових умов та збереження фінансової стабільності підприємства.

3.2. Розробка рекомендацій щодо зниження фінансових ризиків ТзОВ «Карпаттехноцентр».

Ця модель антиризикованої діяльності, запропонована ще на початку ХХ століття, визнається як системний підхід до управління ризиками. Основна ідея полягає в тому, щоб якнайбільше зменшити ймовірність виникнення ризикованих ситуацій, а в разі їх виникнення – мінімізувати їхні наслідки [41].

Запобігання виникненню ризикованих ситуацій – перший етап в управлінні ризиками. Це включає в себе ідентифікацію потенційних загроз та

розробку стратегій для їх запобігання. Наприклад, застосування технологічних інновацій для підвищення безпеки на виробництві, регулярні технічні огляди обладнання, а також використання аналізу даних для передбачення можливих ризиків.

Подолання випадкових подій – другий етап, який передбачає реагування на вже виниклі ризиковані ситуації. Це може включати в себе швидке реагування на негативні події, вжиття заходів для їхнього ліквідування та мінімізації збитків. Наприклад, управління кризовою ситуацією, використання резервних планів дій та мобілізація ресурсів для відновлення нормального функціонування підприємства.

Задоволення потреб, що виникають внаслідок ризику – третій етап, спрямований на компенсацію втрат та збитків, що виникають внаслідок ризикованих подій. Це може бути здійснено через різні механізми, такі як страхування, резервування фінансових ресурсів, а також розробка бізнес-планів для відновлення діяльності.

Ця трійста стратегія антиризикованої діяльності визнається фахівцями як комплексний підхід, що дозволяє ефективно управляти ризиками в різних сферах життєдіяльності підприємства. Вона базується на системному використанні управлінських інструментів, а також на постійному вдосконаленні стратегій та методів реагування на ризики.

Ризик-менеджмент, або управління ризиками, є ключовим поняттям у сучасній економічній теорії та практиці, охоплюючи три основні етапи: аналіз ризику, контроль за ризиком та фінансування ризику. Кожен з цих етапів передбачає вжиття різноманітних організаційно-фінансових заходів [23].

На етапі аналізу ризику важливо провести діагностику, ідентифікацію та квантифікацію ризиків. Діагностика ризиків полягає в усвідомленні можливості та причин їх виникнення. Проте, причини можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Зовнішні фактори зазвичай впливають з умов довкілля та розташування суб'єкта господарювання, в той час як

внутрішні фактори пов'язані зі станом майна та технологією виробництва.

Для успішного аналізу ризику необхідно визначити послідовність подальших дій на підставі загальної оцінки ризику в конкретній ситуації. Це включає в себе виявлення потенційних загроз та їх можливих наслідків для діяльності підприємства.

Таким чином, аналіз ризику – це складний та багатогранний процес, що передбачає ретельне вивчення як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, які можуть вплинути на успішність діяльності підприємства.

Суб'єктивне ставлення до ризику грає важливу роль у розумінні та управлінні ним. Негативне ставлення може призвести до ігнорування ризиків, що часто є причиною негативних наслідків. Це може бути викликано аверсією до ризику, коли особа або організація уникає прийняття ризикованих рішень.

Аналіз ризику включає діагностику, ідентифікацію та квантифікацію ризиків. Діагностика ризиків вимагає усвідомлення їх можливих наслідків та виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, що спричиняють їх виникнення.

Кількісна оцінка ризику вимагає врахування максимального ризику та його ймовірності. Актуарні розрахунки та статистичні методи допомагають у цьому процесі, дозволяючи кількісно оцінити економічну загрозу.

Підсумки аналізу ризику формують стратегію антиризикованої діяльності, яка включає в себе встановлення контролю над ризиками та фінансування потреб, пов'язаних з їх проявом. Такий підхід допомагає підприємствам ефективно управляти ризиками та зменшувати їх негативний вплив на діяльність.

Контроль над ризиками є важливим етапом у процесі управління ними, оскільки має на меті усунення чи мінімізацію можливих негативних наслідків.

Розглянемо основні підходи до управління ризиком:

1. Уникнення ризику. Це найефективніший, але і найважчий спосіб контролю. Він полягає в ухиленні від ризикованих дій або ситуацій. Однак

він можливий лише у випадках, коли існують альтернативні менш ризиковані варіанти.

2. Зменшення (мінімізація) ризику. Цей підхід передбачає заходи, спрямовані на зменшення ймовірності виникнення ризику. Це може включати в себе впровадження попереджувальних заходів або зміни у процесах, що сприяють виникненню ризику.

3. Обмеження (локалізація) ризику. Це вжиття заходів для мінімізації наслідків ризику що вже настав. Ці заходи мають на меті локалізувати і контролювати поширення ризику, якщо він все ж таки виникає.

4. Розсіювання (поділ) ризику. Цей спосіб передбачає розподіл ризику між різними суб'єктами або активами. Наприклад, господарські суб'єкти можуть обмінюватися акціями для поділу ризику між собою.

Важливо дотримуватися оптимального співвідношення між цими способами контролю, оскільки кожен з них має свої переваги та обмеження. Це допомагає підтримувати ефективне управління ризиками в організації.

Перший напрямок, заснований на принципі "відсікання зайвого", фокусується на захисній реакції підприємства на несприятливий фінансовий розвиток. Основна мета – зменшення ризиків та позбавлення від будь-яких наступальних управлінських рішень. Даний напрямок охоплює такі заходи, як зменшення розміру поточних зобов'язань та збільшення суми грошових активів. Зменшення розміру поточних зобов'язань передбачає скорочення обсягів зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань у короткостроковому періоді. Збільшення суми грошових активів, зі свого боку, передбачає наявність достатньої кількості ліквідних активів, які можуть бути швидко конвертовані в готівку для термінового погашення зобов'язань [52].

Основними методами досягнення цих цілей є прискорення інкасації дебіторської заборгованості, зниження періоду надання товарного кредиту, збільшення цінової знижки за готівковий розрахунок, зниження розміру страхових запасів та уцінка малоліквідних запасів. Ці заходи спрямовані на збалансування грошових активів та короткострокових фінансових

зобов'язань підприємства. Це сприяє покращенню фінансового стану підприємства і зниженню ризику фінансової недостатності.

Прискорене часткове повернення необоротних активів допомагає збільшити позитивний грошовий потік протягом короткострокового періоду.

Цього можна досягти шляхом:

- Реалізації високоліквідної частини довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля.
- Проведення операцій зворотного лізингу, що передбачає продаж раніше придбаного основного майна лізингодавцю з одночасним оформленням договору фінансового лізингу.
- Прискореного продажу невикористаного устаткування за цінами, що визначаються попитом на відповідному ринку.
- Оренди обладнання, що раніше планувалося до придбання під час оновлення основних засобів та іншого.

Метою цього напрямку є позбавлення підприємства від поточної низької платоспроможності.

Другий напрямок охоплює систему заходів, спрямованих на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства в майбутньому періоді. Основним способом досягнення цієї рівноваги є скорочення обсягу споживання власних фінансових ресурсів. Це пов'язане зі зменшенням обсягу операційної та інвестиційної діяльності підприємства, що називається "стисненням підприємства".

Стиснення підприємства супроводжується заходами, що спрямовані на збільшення власних фінансових ресурсів. Це можна досягти за допомогою таких основних заходів:

- Оптимізація цінової політики, що забезпечує додатковий операційний дохід.
- Зменшення суми постійних витрат, включаючи скорочення управлінського персоналу та витрат на поточний ремонт.

- Зниження рівня змінних витрат, включаючи зменшення виробничого персоналу та підвищення продуктивності праці.
- Проведення ефективної податкової політики, що мінімізує податкові платежі.
- Прискорена амортизація активної частини основних засобів для збільшення обсягу амортизаційного потоку.
- Своєчасна реалізація застарілого або невикористаного майна.
- Здійснення ефективної емісійної політики, включаючи додаткову емісію акцій або залучення додаткового пайового капіталу.

Скорочення необхідного обсягу споживання власних фінансових ресурсів можна досягти за допомогою таких основних заходів:

- Зменшення інвестиційної активності у всіх формах.
- Відновлення операційних позаоборотних активів за рахунок їх оренди або лізингу.
- Здійснення дивідендної політики для збільшення чистого прибутку, що направляється на виробничий розвиток.
- Скорочення участі найманих працівників у прибутку.
- Зменшення розмірів відрахувань у резервний і інші страхові фонди за рахунок прибутку.

Мета цього напрямку вважається досягнутою, коли підприємство досягає фінансової рівноваги та має достатню фінансову стійкість.

Мінімізація ризику найбільше характерна для підприємств, що використовують переважно власний капітал. Проте, їхній рівень прибутковості часто невеликий, тому використання позикового капіталу може бути більш ефективним. Оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом зазвичай складає 60% до 40%.

Джерелами формування запасів є ключовим фактором фінансової стійкості підприємства. Основні методи виходу з незадовільного фінансового стану включають поповнення джерел формування запасів та зниження рівня

запасів через планування їх залишків і реалізацію невикористаних активів.

Найбільш безризиковим та ефективним способом збільшення фінансової стійкості є збільшення власного капіталу. Для цього важливо визначити необхідні темпи на його накопичення, враховуючи фінансові коефіцієнти, що характеризують фінансову стійкість.

Наразі ТзОВ «Карпаттехноцентр» стикається з проблемою браку власних оборотних коштів, що може бути наслідком недофінансування або інших причин. Розмір власного капіталу визначається як важливий фактор для покращення діяльності, оскільки він забезпечує надійність підприємства та дозволяє зробити його більш стійким у змінних умовах.

При визначенні необхідного обсягу капіталу важливо знаходити баланс між надійністю та прибутковістю. Це означає, що компроміс потрібно знаходити між відсотком власних коштів та зобов'язань.

Таким чином, планування капіталу організації вимагає вибору оптимального співвідношення між власними та запозиченими коштами. Зростання розміру капіталу може забезпечити більшу надійність, але зменшити прибутковість.

У випадку ТзОВ «Карпаттехноцентр» важливо покращити систему управління фінансовими ризиками. Інформація стає ключовим елементом в прийнятті управлінських рішень. Тому важливо забезпечити високу якість та своєчасність інформації для ефективного управління ризиками.

Прогнозування може стати корисним інструментом для підприємства, допомагаючи розраховувати різні варіанти розвитку подій. Чим точніше прогнози, тим краще підприємство буде готове до ризиків та змін в майбутньому.

ВИСНОВКИ

Фінансова діяльність підприємства у всіх її формах пов'язана з численними ризиками, що суттєво впливають на її результати. Хоча питання ризику досліджується вже протягом тривалого часу, серед науковців досі немає єдиного визначення цього поняття. Одне з найпоширеніших визначень ризику – це можливість небезпеки, невдач та втрат.

З точки зору фінансової діяльності, ризик означає ймовірність виникнення збитків, втрат або недоотримання прибутку порівняно з прогнозним варіантом. Діяльність будь-якого підприємства на різних етапах та у різноманітних сферах пов'язана з невизначеністю. Ця невизначеність є причиною виникнення ризиків, які, своєю чергою, є невід'ємною частиною ефективного розвитку підприємства. Уникнути невизначеності в підприємстві неможливо, оскільки вона є частиною об'єктивної реальності, зумовленою неоднозначністю розвитку, неможливістю точного прогнозування подій та наявністю неповної або недостовірної інформації.

Беззаперечною умовою ефективної діяльності суб'єкта господарювання є формування системи ризик-менеджменту на підприємстві. Ризик-менеджмент є важливим управлінським інструментом, який дозволяє своєчасно виявляти та попереджувати можливі ризики і їхні масштаби. Розробка політики управління ризиками, що є складовою загальної фінансової стратегії підприємства, значно допомагає мінімізувати наслідки потенційних загроз. Ця політика включає систему заходів з виявлення фінансових ризиків, оцінювання рівня їх концентрації та ймовірності виникнення, попередження наслідків ризикових подій і компенсації понесених втрат.

Оцінка ризику є інтегрованим етапом процесу управління ризиком, який включає якісний і кількісний аналіз, а також порівняння об'єктивного уявлення про ступінь ризику із суб'єктивним його сприйняттям особою, що приймає рішення. Важливою умовою при оцінюванні ризику є простота і

ефективність методу, а також правильність проведення оцінки. Неправильне визначення впливу факторів, що посилюють економічний ризик, може призвести до значних втрат або навіть банкрутства підприємства.

Основною проблемою в Україні є брак або навіть відсутність необхідної для оцінки ризику інформації. Тому найбільш прийнятним методом оцінки ризику є аналіз фінансового стану підприємства, оскільки для цього потрібна фінансова звітність, яка є найбільш доступним джерелом інформації.

У ході аналізу фінансового стану ТзОВ «Карпаттехноцентр» було виявлено низку ризиків: ризик ліквідності, ризик фінансової стійкості та ризик платоспроможності. Як метод нейтралізації фінансових ризиків для ТзОВ «Карпаттехноцентр» можна запропонувати складання прогнозних значень, тобто підприємство може прогнозувати рівень фінансового ризику. Крім того, можна застосувати такі попереджувальні методи нейтралізації фінансових ризиків, які є більш трудомісткими і вимагають значної попередньої аналітичної роботи: скорочення переліку форс-мажорних обставин у контрактах з партнерами, збір і аналіз додаткової інформації про фінансовий ринок, прогнозування тенденцій зміни зовнішнього середовища і кон'юнктури фінансового ринку, стратегічне планування діяльності підприємства.

Запропоновані заходи дозволять ТзОВ «Карпаттехноцентр» вирішити низку проблем, пов'язаних з фінансовою політикою підприємства, та знайти нові можливості для отримання прибутку. На основі отриманого прибутку можна сформувати більш раціональну структуру власного капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз та методи оцінювання ризику. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/NMK_L_2_IT.pdf.
2. Барановська О.М. Аналіз фінансового стану як інструмент запобігання кризі та виведення підприємства з неї. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vrabia/2008_12/stat/UDK%20334.htm.pdf.
3. Башлай С. Економіко-правова природа ризиків у підприємстві. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. С. 333–334.
4. Бондаренко В. Є. Система моделювання і аналізу валютних ризиків. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2010. № 81. С. 166-177.
5. Бондаренко О. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 21–24.
6. Бурда О.А., Партин Г.О. Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2010/20_9/215_Partyn_NV_20_9.pdf
7. Ваврищук В. Макроекономічний огляд. URL: <https://smida.gov.ua/news/publications/makroekonomichniyoglad18berezna2022roku>
8. Вербицька Г. До визначення поняття «ризик». *Економіка України*. Квітень 2016. С. 83–87.
9. Винник Т., Химич І., Константюк Н. Фінансово-економічне

оцінювання діяльності підприємств в умовах нестабільності. Галицький економічний вісник. 2020. Том 64. № 3. С. 116-127.

10. Герасименко О. М. Формування комплексної системи ризик-менеджменту з врахуванням чутливості компанії до ринкових ризиків. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2019> .

11. Гладинець Н. Ю., Хланта С. П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1060-1064.

12. Голубєва Т.С., Колос І.В. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. №5(59). С. 66-71.

13. Груб'як С. В. Підприємницькі ризики: поняття, сутність, види. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. №2. С. 136-139.

14. Дендор О. Облік та аналіз операцій з фінансовими інструментами у вітчизняній та зарубіжній практиці : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. Тернопіль, 2018. 92 с.

15. Дерменджі Д.Ф. Визначення сутності фінансових ризиків та основних методів їх оцінки в умовах нестабільної ринкової економіки. *Приорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 71-74

16. Євтушенко Н. О. Податкові ризики та система керування ними. *Вісник ДУ*. 2016. № 6. С. 68-77.

17. Завидівська О. І. Управління фінансовими ризиками: лекція. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського. 2020. 12 с.

18. Зубчик О. Політичні ризики в умовах демократичної трансформації суспільства. *Політичний менеджмент*. 2011. № 4. С. 92-104.

19. Калініченко З. Д. Ризик-менеджмент: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2021. 224 с.

20. Котляр М. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства. *Вісник ТНЕУ*. 2008. №4. С. 120-124.

21. Кузенко Т. Стратегічні підходи до управління фінансовими ризиками підприємства. *Інтелект ХХ*. 2017. № 2. С. 117–123.
22. Кузьмінець Т.Г. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. *Молодий вчений*. 2017. Т. 52, № 12. С. 677–679.
23. Кучеренко В. Р., Карпов В. А., Карпов А. В. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посіб. Одеса, 2011. 200 с.
24. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К. : Вид-во «Хай-Тек Прес», 2018. 336 с.
25. Лук'яненко А.В. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Міжнародний економічний вісник*. 2016. С. 131-138
26. Ляшок І. Управління та облік фінансових ризиків в умовах трансформаційних процесів. *Economical*. 2021. Т. 1, № 1(23)2(24). С. 5–13.
27. Місько Г. А. Діагностика ймовірності банкрутства як засіб фінансово-економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. Всеукр. асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2018. № 26 (205). С. 166-173
28. Н. Л. Правдюк, Т. О. Мулик, Я. І. Мулик. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.
29. Невмержицька М. В. Управління валютними ризиками. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/295.pdf>.
30. Нескородєв С.М., Грачова О.О. Дослідження сутності управління фінансовими ризиками підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 47. С. 132–136
31. Облікова ставка НБУ 2023. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>.
32. Обухов І. До питання економічної природи та класифікації фінансових ризиків підприємства. *Економіка, управління, фінанси: принципи взаємодії та механізми розвитку* : зб. матеріалів Всеукр. Науково-практ.

конф., м. Київ, 8 трав. 2021 р. Київ, 2021. С. 40–42.

33. Олійник Л.В., Кузнєцова А.П. Методологічні засади формування стратегії розвитку підприємства. *Економіка і організація управління*, 3 (31), 2018, с.118-126.

34. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5-6. С. 218-223.

35. Педько І. А. Фінансові ризики підприємств індустрії будівельних матеріалів. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3675>.

36. Петренко В. С., Карнаумшенко А. С., Боровік Л. В. Факторинг: сутність, види та його переваги в фінансовій діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2021/16.pdf.

37. Писаревський І. М., Стешенко О. Д. Управління ризиками: навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2008. 214 с.

38. Письменна Т.В. Фінансові ризики в господарській діяльності підприємства. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 3(27). С. 151–158

39. Пожар Є.П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. С. 387-391

40. Проблеми правового, фінансового та економічного забезпечення розвитку національної економіки: монографія: за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2021. 384 с.

41. Проскура В. Ф., Білак Р. Г. Методологічні підходи до управління ризиками. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 599-607.

42. Сабадаш В. В., Коваленко Є. В. Діагностика кризового стану та загрози банкрутства промислового підприємства: порівняльні оцінки. *Механізм регулювання економіки. Роз. 3 Економіка підприємства та організація виробництва*. 2019. № 2. С. 126-132

43. Свідерська А. Поняття та класифікація ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2016. Т. 46. № 3. С. 113-121

44. Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. № 2(8). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60789266.pdf>

45. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками. URL: https://nmetau.edu.ua/file/konspekt_lektsiy_upravlinnya_finansovimi_rizikami.pdf

46. Тимошик Н. Оптимізація фінансових ризиків страхових компаній. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах*: матер. IV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 31 берез. 2020 р.). М. Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2020. С. 80-81.

47. Тищенко В. Класифікація фінансових ризиків підприємства та політика управління цими ризиками. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2017. № 6. С. 208–215.

48. Швець Ю.О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип.17. Ч.2 с.131-135

49. Шляга О. В. Ефективність господарської діяльності: сутність та підходи. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 1. С. 43-48.

50. Штепа В. Проблема ризику в теоретичних і прикладних дослідженнях: природа, фактори, аспекти прояву та впливу на фінансово-економічну безпеку підприємства. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/4824/1/3.pdf>

51. Шура Н. О. Практика оцінки та зменшення фінансових ризиків у діяльності публічних акціонерних товариств. *Агросвіт*. 2016. № 11. С. 29-37.

52. Юрчишена Л. В., Каплунська І. В. Концептуальний підхід до

забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Ефективна економіка*. 2022.

№ 12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.43>

ДОДАТКИ